

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Оцінка та зміцнення фінансово-економічної безпеки
АТ КБ «ПриватБанк»

Виконав: студент 2 курсу
групи 8.0732-уфеб-з-дн
спеціальності 073 Менеджмент, освітня
програма Управління фінансово-економічною
безпекою

Д.І. Бірюлін

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Рецензент д.е.н., професор Зборовська О.М.

Запоріжжя – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«_____» _____ 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**

Бірюліну Дмитру Ігоровичу

1. Тема роботи: «Оцінка та зміцнення фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк»,
керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 01 травня 2023 р. № 651-с, №1447-с
від 18.09.2023 р.
2. Строк подання студентом роботи: 12 лютого 2024 р.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані фінансової звітності комерційного банку, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідження теоретичних основ оцінки та забезпечення фінансово-економічної безпеки банків; оцінка показників діяльності та рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк»; розробка рекомендацій щодо оцінки та зміцнення фінансового-економічної безпеки банку.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 4 рис., 24 табл. і 4 формули.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В, доцент	14.08.2023 р.	14.08.2023 р.
2	Лепьохін О.В, доцент	18.09.2023 р.	18.09.2023 р.
3	Лепьохін О.В, доцент	30.10.2023 р.	30.10.2023 р.

7. Дата видачі завдання: 20 червня 2022 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	20.06.2023 р. – 31.07.2023 р.	виконано
2.	Виконання вступу	1.08.2023 р. – 13.08.2023 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	14.08.2023 р. – 17.09.2023 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	18.09.2023 р. – 29.10.2023 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	30.10.2023 р. – 26.11.2023 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	27.11.2023 р. – 26.12.2023 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	27.12.2023 р. – 11.02.2024 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	12.02.2024 р.	виконано

Студент _____
(підпис)

Д.І. Бірюлін
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

О.В. Лепьохін
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

О.В. Лепьохін
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 108 с., 4 рис., 24 табл., 61 джерело, 2 додатка.

Об'єктом дослідження в роботі виступає фінансово-економічна безпека комерційного банку.

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи оцінки та зміцнення фінансово-економічної безпеки комерційного банку.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення та вдосконалення теоретичних положень до оцінки стану та зміцнення фінансово-економічної безпеки кредитно-фінансової установи.

Завдання: 1) вивчення теоретичних положень сутності, оцінки та забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку; 2) дослідження фінансових результатів та фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк»; 3) оцінка стану фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк»; 4) розробка рекомендацій щодо зміцнення стану фінансово-економічної безпеки досліджуваного Банку.

Методи дослідження: метод аналізу і синтезу; системний підхід; розрахунково-аналітичний, порівняльний, групування; абстрактно-логічний метод; метод графічного зображення.

Одержані результати та їх новизна: – рекомендовано застосування скоринг-методики оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банку; – запропоновано рекомендації щодо зміцнення фінансово-економічної безпеки банку.

Отримані результати дослідження щодо оцінки фінансового стану та рівня фінансово-економічної безпеки банку можуть бути впроваджені в практику роботи комерційних банків.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКУ, ЗАГРОЗИ, МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, СКОРИНГОВА МЕТОДИКА, КРЕДИТНИЙ РЕЙТИНГ.

SUMMARY

Qualifying work: 108 p., 4 fig., 24 tab., 61 references, 2 annex.

The object of study is the financial and economic security of commercial bank.

The subject of study – is methodological approaches and principles of assessing and strengthening the financial and economic security of a commercial bank.

The purpose of the qualification work is to generalize and improve the theoretical provisions for assessing the state and strengthening the financial and economic security of a credit and financial institution.

According to the goals the following tasks are solved:

- theoretical aspects of the essence, assessment and provision of financial and economic security of the commercial bank are investigated;
- the financial results and financial condition of JSC CB «PrivatBank» were investigated;
- assessed the state of financial and economic security of JSC CB «PrivatBank»;
- recommendations were offered to strengthen the state of financial and economic security of the Bank under study.

Methods of research: method of analysis and synthesis; systematic approach; calculation and analytical, comparative, grouping; abstract logical method; method of graphic representation.

The study yielded the following scientific results, which are characterized by scientific innovation:

- it is recommended to use the methodology for assessing the level of financial and economic security of the bank, which is built on the basis of integral assessments of financial coefficients and indicators;

got further development:

– interpretation of the category «financial and economic security of the bank» is such a state of protection of the resources of a credit and financial institution against threats from the external and internal environment with the help of tools, methods, levers and a system of information and analytical support, which achieves the set goals and ensures sustainable development;

– measures to strengthen the bank's financial and economic security, in particular, the introduction into the bank's work practice of the methodology for assessing the Borrower's internal credit rating in order to reduce the amount of problem loans.

The obtained results of the study on the assessment of the financial condition and the level of financial and economic security of the bank can be implemented in the work practice of commercial banks.

BANKING SYSTEM, FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE BANK, THREATS, METHODS OF ASSESSING THE LEVEL OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE BANK, FINANCIAL RESULTS, FINANCIAL CONDITION, SCORING METHODOLOGY, CREDIT RATING.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ	11
1.1 Фінансово-економічна безпека банків як складова безпеки банківської системи держави.....	11
1.2 Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки комерційного банку	21
1.3 Теоретичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку.....	28
2 ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	38
2.1 Загальна характеристика банку АТ КБ «ПриватБанк».....	38
2.2 Дослідження фінансових результатів і фінансового стану Банку.....	57
3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОЦІНКИ ТА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	78
3.1 Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк».....	78
3.2 Рекомендації щодо зміцнення фінансово-економічної безпеки Банку..	88
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

В умовах посилення макроекономічної нестабільності, зростання зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці банку, питання забезпечення фінансово-економічної безпеки банку набуває першочергового значення, потребує адекватного теоретичного осмислення та розробки практичного інструментарію її забезпечення.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку вимагає здійснення аналітичної роботи, результати якої є необхідною умовою для впровадження моніторингу, оцінки рівня та аналізу факторів, що впливають на рівень фінансово-економічної безпеки банку. Здійснення інформаційно-аналітичної роботи є обов'язковим для правильної та оперативної оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банку, прогнозування можливих внутрішніх і зовнішніх загроз, дотримання достатності фінансових ресурсів для своєчасного виконання зобов'язань.

Вагомий внесок у дослідження проблеми забезпечення та оцінки стану фінансово-економічної безпеки банків присвятили свої праці такі фахівці, як: С.І. Адаменко [6], О.І. Барановський [8-12], І.А. Бланк, Т.М. Болгар [49], В.К. Гіжевський [55], В.С. Домбровський [29], А.О. Єпіфанов [29], М.М. Єрмошенко [30], М.І. Зубок [32], О.О. Кириченко [34], О.О. Мелесик [34], О.Л. Пластун [29; 49], О.О. Побережний [48; 49], Л.М. Стрельбицька [54; 55], М.П. Стрельбицький [54; 55], О.Й. Шевцова та багато інших.

Високо оцінюючи їх вклад у вирішення теоретичних і практичних аспектів щодо оцінки та забезпечення фінансово-економічної безпеки банків, вважаємо, що ця тематика потребує подальшого дослідження.

Об'єктом дослідження в роботі виступає фінансово-економічна безпека комерційного банку.

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи оцінки та зміцнення фінансово-економічної безпеки комерційного банку.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення та вдосконалення

теоретичних положень до оцінки стану та зміцнення фінансово-економічної безпеки кредитно-фінансової установи.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- вивчення теоретичних положень сутності, оцінки та забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку;
- дослідження фінансових результатів і фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк»;
- оцінка стану фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк»;
- рекомендація заходів щодо зміцнення стану фінансово-економічної безпеки досліджуваного Банку.

В роботі визначено сутність фінансово-економічної безпеки комерційного банку як складової безпеки банківської системи держави. Проаналізовано фінансові результати, фінансовий стан АТ КБ «ПриватБанк», а також оцінено рівень його фінансово-економічної безпеки. Результати дослідження можуть бути рекомендовані для використання в умовах функціонування кредитно-фінансової установи.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані такі методи дослідження: метод аналізу і синтезу при дослідженні й узагальненні досвіду забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ; системний підхід – при визначенні методики оцінки фінансово-економічної безпеки банку; розрахунково-аналітичний, порівняльний, групування – при аналізі й оцінці фінансових показників діяльності банківських установ; метод графічного зображення – для наочного представлення показників в динаміці; абстрактно-логічний – при обґрунтуванні теоретичних узагальнень і висновків.

Інформаційною базою дослідження є дані фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк», монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, книги та навчальні посібники, законодавчі та нормативні акти України з питань функціонування банків, джерела мережі Internet.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- рекомендовано застосування методики оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банку, яка будується на основі інтегральних оцінок фінансових коефіцієнтів і показників;

набуло подальшого розвитку:

- тлумачення категорії «фінансово-економічна безпека банку» – такий стан захищеності ресурсів кредитно-фінансової установи від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів та системи інформаційно-аналітичного забезпечення, за якого досягаються поставлені цілі та забезпечується сталий розвиток;

- заходи щодо зміцнення фінансово-економічної безпеки банку, зокрема, впровадження в практику роботи банку методики оцінки внутрішнього кредитного рейтингу Позичальника задля скорочення величини проблемних кредитів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлені в статті в колективній монографії «Інтеграція освіти, науки і бізнесу» (м. Запоріжжя, ЗНУ, 2023 р., Том 12) та в тезах в збірнику за результатами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, ЗНУ, 2023 р.).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 108 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

1.1 Фінансово-економічна безпека банків як складова безпеки банківської системи держави

Проблема забезпечення та зміцнення фінансово-економічної безпеки банків України існувала завжди, але особливої актуальності вона набуває сьогодні. Така ситуація значною мірою зумовлена специфікою розвитку вітчизняних банків, перманентним виникненням фінансових криз, які з кожним разом стають все глибшими та спричиняють значні втрати капіталу, платоспроможності та ліквідності, призводять до зниження фінансово-економічної безпеки банків. Крім того, макроекономічна нестабільність потребує дослідження стану банківської безпеки для подолання кризових явищ і вироблення шляхів зміцнення безпеки банківської сфери.

Однією зі складових фінансової системи держави є банківська система, забезпечення фінансово-економічної безпеки якої завжди є першочерговим завданням. Припинення активних і застій пасивних операцій комерційних банків, звільнення працівників, закриття відділень та філій примушує керівництво банків звернути більшу увагу на забезпечення фінансово-економічної безпеки власних фінансово-кредитних установ. Безпека банківського сектора, в свою чергу, містить такі складові: бюджетну, податкову, боргову, грошово-кредитну, фондового ринку, страховий сектор, інвестиційний сектор. Однак по суті, саме стан банківського сектора і визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а отже, багато в чому і рівень фінансової безпеки держави.

Так, Адаменко С.І. відзначає, що «проблеми банківської сфери є одночасно і проблемами фінансової безпеки держави». Він також підкреслює, що «саме стабільність і надійність банківської системи,

удосконалення банківського менеджменту і зміцнення його стратегічної складової можуть забезпечити фінансову безпеку держави» [6, с. 48].

Безпеку банківської системи трактують, як такий її стан, при якому забезпечуються умови для її стабільного й ефективного функціонування для соціально-економічного розвитку країни. Однак з 2022 року умови діяльності фінансових установ України залишаються складними. Масштабні обстріли населених пунктів та руйнування інфраструктури посилюють ризики для економіки та фінансової стабільності. Попри це, фінансовий сектор працює безперервно: платежі здійснюються своєчасно, а клієнти мають безперешкодний доступ до власних коштів. У другому півріччі економіка України почала поволі відновлюватися після карколомного падіння внаслідок повномасштабної війни, проте руйнування енергетичної інфраструктури перервало цю тенденцію. У 2023 році падіння валового внутрішнього продукту (ВВП) сповільнить відновлення попиту на фінансові послуги та спричинить додаткові кредитні втрати банків [31, с. 4].

Високий рівень ризиків та невизначеності зберігається, що ускладнює роботу фінсектора, проте макрофінансову стабільність підтримує значна міжнародна фінансова допомога [31, с. 10].

Динаміка індексу ділових очікувань (ІДО) підприємств України та його складових подано на рис. 1.1.

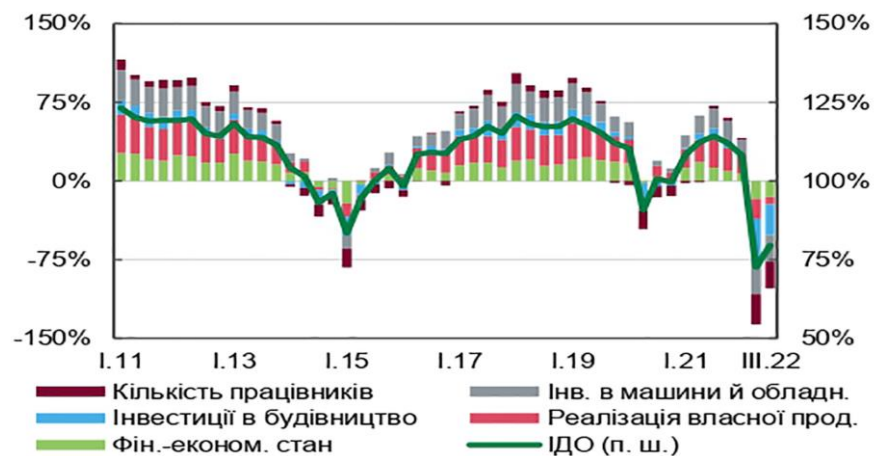

Рисунок 1.1 – Динаміка індексу ділових очікувань (ІДО) підприємств України та його складових [31, с. 10]

Індекс ділових очікувань підприємств на наступні 12 місяців розраховується як середньоарифметичне значення балансів відповідей у відсотках стосовно фінансово-економічного стану підприємств, загальних обсягів реалізації продукції власного виробництва, інвестиційних видатків на проведення будівельних робіт, інвестиційних видатків на машини, обладнання та інвентар, кількості працівників. Значення індексу більше 100% означає перевагу в суспільстві позитивних економічних настроїв, нижче 100% – негативних економічних настроїв. Сукупне значення ІДО на графіку не дорівнює сумі впливів окремих факторів [31, с. 10].

Карта ризиків фінансового сектору України у 2022 року подано на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Карта ризиків фінансового сектору [31, с. 18]

Національний банк України (НБУ) оцінює ризики за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику. Оцінка відбиває очікуваний стан на наступні 12 місяців [31, с. 18].

Як свідчать дані (рис. 1.2), ризики фінансового сектору України достатньо високі, що потребує відповідних дій, як з боку держави, так і самих фінансово-кредитних установ.

Слід зазначити, що наукова проблематика забезпечення фінансово-економічної безпеки банків на сьогоднішній день залишається недостатньо

розробленою. З одного боку, необхідно працювати над забезпеченням фінансово-економічної безпеки банківської системи в цілому, а з іншого, потрібно також досліджувати питання забезпечення фінансово-економічної безпеки окремої кредитно-фінансової установи.

Безпека банківської системи в цілому залежить від безпеки окремого банку та навпаки. Проблеми, що виникли в одному банку, здатні привести до системної банківської кризи. Пояснюється це самою природою банківської діяльності. Банки працюють переважно на чужих грошах і тому будь-яка недовіра з боку населення до окремого банку (особливо великого) може викликати масовий відтік депозитів з банківської системи. З іншого боку, структурні проблеми банківського сектора підривають довіру до будь-якого окремо взятого банку. Все це пояснює ту важливу роль, яку відіграє забезпечення фінансово-економічної безпеки як банківської системи, так і окремого банку.

Фінансово-економічну безпеку банківської системи слід трактувати як сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансово-економічного стану банків дії попереджені або зведені до рівня, при якому вони нездатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банківської системи, збереженню й відтворенню її майна та інфраструктури.

Фінансово-економічну безпеку банківської системи розглядають в двох аспектах. По-перше, з позиції фінансових наслідків діяльності комерційних банків для економічної безпеки країни в цілому та окремих клієнтів і контрагентів. По-друге, з позиції недопущення та відвернення явних і потенційних загроз фінансовому стану банківської системи країни на рівні як центрального банку, так і комерційних банків [11, с. 178].

У свою чергу, фінансово-економічна безпека банківської системи залежить від безпеки її основних учасників, тобто вітчизняних банківських установ.

Зважаючи на різноманітність тлумачень «економічної безпеки банку», доцільно зазначити, що у її визначенні не слід зосереджуватись на

важливості для національної безпеки чи на її складових; також доречно врахувати, що безпека та ефективність діяльності банку близькі, але не тотожні поняття; не можна вважати ідентичними поняття безпеки банку та безпеки учасників здійснення банківської діяльності; необхідно врахувати і той факт, що безпека банку досягається завдяки зусиллям не тільки відділу безпеки банку, а й іншими його структурними підрозділами. Виходячи із вищевикладеного, економічною безпекою банку вважатимемо стан, який забезпечує підвищення його стійкості та надійності, ефективності діяльності та здатність протистояти існуючим та уникати імовірних загроз [51, с. 160].

Складовими економічної безпеки банку є: фінансова, технічна, правова, інформаційно-технологічна, соціально-психологічна, організаційна. При цьому, фінансова складова є основою забезпечення економічної безпеки банківської діяльності, тому що в стійкому, ефективно працюючому банку, є достатньо коштів для вирішення завдань щодо захисту інформації, охорони співробітників, залучення у всі структури висококваліфікованих співробітників. Однак єдності серед науковців щодо сутності поняття «фінансова безпека банку» поки ще немає.

Так, Горячева К.С. трактує фінансову безпеку банку таким чином [24, с. 66]: це фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Інше трактування дає Барановський О.І. На його думку, фінансова безпека банку – це [8, с. 12-13]:

– сукупність умов, при яких потенційно небезпечні для фінансового стану банківської установи дії або обставини ліквідовані або зведені до такого рівня, при якому вони не можуть завдати збитку

встановленому порядку функціонування банку, збереженню і відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати досягненню банком статутних цілей;

– стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

По-перше, Барановський О.І. пише, що фінансова безпека – це умови, при яких потенційні загрози можуть бути ліквідовані. Однак доцільно говорити не тільки і не стільки про запобігання загрозам, а про те, аби досягти такого стану банку, при якому він здатний протистояти і загрозам, що вже настали.

По-друге, автор акцентує, що фінансова безпека – це стан захищеності середовища, в якому функціонує банк. Але не уточнюється, про яке саме середовище йде мова (внутрішнє, зовнішнє) і від чого має бути захищений банк.

За визначенням Хитріна О.І., фінансова безпека банку – «це динамічний стан, при якому банк: юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має у своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу» [58, с. 122].

Також Хитрін О.І. вказує на те, що «головною метою фінансової безпеки банку є усунення можливостей нанесення шкоди банку або упущення ним вигоди, забезпечення його стійкого та максимально ефективного функціонування в даний момент часу та накопичення достатнього потенціалу розвитку і зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій і угод» [58, с. 123].

Виходячи з наведеного, можна виділити такі ключові характеристики сутності фінансової безпеки банку: – забезпечує рівноважний і стійкий

фінансовий стан банку; – сприяє ефективній діяльності банку; – дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку; – нейтралізує кризи та запобігає банкрутству.

Акцентуючи увагу на фінансовій безпеці банку, Родченко С.С. підкреслює, що «у ній відображається результат діяльності банку по усіх інших напрямках (організаційному, інформаційному, правовому, соціально-психологічному, силовому тощо). Якщо економічна безпека відповідає у першу чергу за збереження матеріальних цінностей і здійснення банківських операцій, то метою фінансової її складової є попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності його діяльності та зміцнення позицій на ринку. Оскільки ж зазначені завдання є ключовими у діяльності банківської установи, то доречним буде говорити саме про фінансово-економічну безпеку банку» [51, с. 160].

Вчені також виділяють поняття «фінансово-економічна безпека банку», однак єдиної думки щодо його сутності у фахівців досі не існує.

За Гриценко В.Г. фінансово-економічна безпека банку – це «стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи» [25, с. 27].

Кельдер Т.Л. і Худолей Л.В. таким чином трактують фінансово-економічну безпеку банку – це «стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку банку» [33, с. 184].

Родченко С.С. під фінансово-економічною безпекою банку пропонує вважати «стан, який гарантує захист від існуючих та попередження потенційних зовнішніх та внутрішніх загроз задля збереження і

примноження фінансово-економічного потенціалу, забезпечення зростання ефективності діяльності, стійкості та зміцнення позицій на ринку, досягнення цілей діяльності загалом» [51, с. 161].

Визначення сутності поняття «фінансово-економічна безпека банку» різними науковцями подано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Сутність поняття «фінансово-економічна безпека банку»

Автор / Джерело	Визначення фінансово-економічної безпеки банку
1	2
Стійкий стан до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз	
Кельдер Т.Л., Худолей Л.В. [33, с. 184]	Стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Стан, що забезпечує здатність протистояти діям певної групи осіб і організацій або захист від несприятливої фінансової ситуації	
Гриценко В.Г. [25, с. 27]	Стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи
Здатність протистояти імовірним та наявним загрозам	
Тарасенко І.О., Москаленко А.А. [56, с. 17]	Комплексне поняття, що характеризує здатність банківської установи ідентифікувати, попереджувати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам шляхом створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою
Сукупність заходів	
Щербатих Д.В., Шпильовий Б.В. [61, с. 145]	Сукупність заходів, спрямованих на запобігання збитку від негативних дій на їх економічну безпеку за різними аспектами фінансово-економічної діяльності. Запобігання збитку, не лише такого, що явно загрожує фінансово-економічній безпеці банку, але і потенційно можливого, являє собою зміст роботи фахівців з безпеки банку

Отже, проведене дослідження дозволило зробити висновок, що фінансово-економічна безпека банку – це такий стан захищеності ресурсів кредитно-фінансової установи від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів та системи інформаційно-аналітичного забезпечення, за якого досягаються поставлені цілі та забезпечується сталий розвиток.

Сутнісними характеристиками фінансово-економічної безпеки банку є [29, с. 150]:

- фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки банку;
- фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою системи кількісних та якісних показників;
- показники фінансової безпеки повинні мати порогові значення, за якими можна судити про ступінь фінансової безпеки банку;
- фінансова безпека банку повинна забезпечувати його розвиток і стійкість. Показником розвитку банку є зростання його ринкової вартості, а показником стійкості – фінансова рівновага банку як в довгостроковому, так і в короткостроковому періодах;
- фінансова безпека забезпечує захищеність фінансових інтересів банку, його клієнтів та акціонерів.

Основна мета фінансово-економічної безпеки банку полягає в «безперервній і стійкій підтримці такого стану, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз» [10, с. 16].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки банку потребує реалізації таких завдань [58, с. 123]:

- забезпечення достатньої фінансової стійкості й незалежності комерційного банку;
- підтримка технологічної незалежності та конкурентоспроможності, формування високого технічного та технологічного потенціалу;
- оптимізація організаційної структури, постійне удосконалення виконання функцій менеджменту;
- правовий захист всіх видів діяльності банку;
- створення захисту інформаційного середовища банку, його комерційної таємниці;

- формування умов для безпечної роботи співробітників банку;
- збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Крім того, забезпечення фінансово-економічної безпеки банку досягається зовнішніми та внутрішніми регуляторами.

Під зовнішніми розуміються регулятори, що формуються за межами банку та впливають на його діяльність в оточуючому середовищі, визначають ризиковану кредитну політику, слабкий контроль за позичальниками і, нарешті, банкрутство та ліквідацію. Основними інструментами профілактики зовнішніх загроз є: ліцензування комерційних банків, організація банківського аудиту, організація банківського нагляду, виявлення проблемних банків і робота по запобіганню їх банкрутства. Більшість з цих регуляторів виходять від Національного банку України [37, с. 52].

Внутрішні фінансові регулятори формуються у самому банку, оскільки головна умова прибуткової і надійної його роботи – якісне управління, рівень фінансового менеджменту, організація внутрішнього контролю та аудиту, що багато у чому залежить від сумлінності і компетенції кадрів [35, с. 235].

Система цих регуляторів підпорядкована завданню задоволення запитів клієнтів банку, забезпечення його високої рентабельності та ефективності функціонування, створення умов для безпечної діяльності. Основу таких регуляторів складає стратегія кожного банку.

Фінансово-економічна безпека банку визначається: – стабільністю та стійкістю фінансового стану банку; – рівнем достатності власного капіталу; – ступенем ефективності його фінансово-економічної діяльності; – рівнем контролю за зовнішніми та внутрішніми ризиками; – ступенем захищеності інтересів акціонерів.

Таким чином, фінансово-економічна безпека банку є важливою складовою банківської системи держави та визначається як такий стан захищеності ресурсів кредитно-фінансової установи від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів та

системи інформаційно-аналітичного забезпечення, за якого досягаються поставлені цілі та забезпечується сталий розвиток.

1.2 Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки комерційного банку

Реалізація завдань забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку неможлива без комплексного аналізу дослідження умов та результатів його функціонування. Завданням такого аналізу є визначення методичного інструментарію діагностики безпеки банку, що дозволяє адекватно оцінити стан функціонування фінансово-кредитної установи з урахуванням дії усіх негативних факторів впливу.

Від адекватної оцінки сучасного рівня банківської безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження й запобігання наявним та потенційним загрозам у банківській системі [38, с. 171].

Важливою складовою системи забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку є підсистема діагностики фінансово-економічної безпеки. Від ефективності цієї складової залежить результативність всієї системи фінансово-економічної безпеки. Підсистема діагностики виконує такі функції: прогнозування кризи; оцінка вірогідності появи кризи в перспективі; визначення масштабів кризи, а також причин, що її викликали. Підсистема повинна також оцінювати ефективність діяльності банку в цілому та визначати можливі зони неефективної роботи.

Використання діагностичного інструментарію дозволяє банку не тільки попереджати виникнення кризових ситуацій на початковій стадії, але й визначати їх причини, що створює необхідні передумови для правильного вибору важелів і методів з нейтралізації потенційних криз.

Діагностика рівня фінансово-економічної безпеки комерційного банку

передбачає використання сучасного підходу до формування показників фінансово-економічної безпеки та формування методики визначення рівня безпеки за таким алгоритмом:

- перший етап: визначення інформаційної бази для діагностики рівня фінансово-економічної безпеки;
- другий етап: вибір системи показників діяльності банку за функціональними складовими безпеки;
- третій етап: співставлення фактичних і порогових значень показників і розподіл їх за зонами безпеки.

На першому етапі визначається інформаційна база для проведення дослідження. Джерелами інформації є баланс банку, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про працю тощо.

На другому етапі серед показників, що характеризують фінансово-економічну діяльність банку, визначаються ті, які стосуються безпеки банку, а також здійснюється їх обчислення. Ці показники систематизуються за функціональними складовими фінансово-економічної безпеки банку.

На третьому етапі нормативні (порогові) величини показників за зонами безпеки порівнюються з фактичними чи плановими величинами. Для визначення рівня фінансово-економічної безпеки комерційного банку важливе значення мають не самі показники, як їх порогові значення.

Порогове значення – це гранично допустима величина показника, недотримання якого призводить до дестабілізаційних, руйнівних процесів і загрожує економічній безпеці банку. За допомогою порогових значень визначаються зони безпеки, відповідно до видів безпеки, ризику, загрози та небезпеки. Це один із найважливіших етапів, тому що від правильності встановлених нормативних значень показників залежить значення комплексного показника безпеки. У зв'язку з тим, що динаміка змін структури і функцій самостійних підрозділів у сучасному банку дуже висока, потрібна постійна адаптація показників оцінки рівня безпеки [43, с. 68].

В економічній літературі виділяють дві групи методів проведення

діагностики фінансово-економічної безпеки банку – якісні та кількісні.

Якісні методи базуються на використанні експертних оцінок при визначенні певних параметрів. Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою та тлумаченням отриманих величин.

На практиці якісну оцінку рівня фінансово-економічної безпеки комерційного банку доцільно здійснювати шляхом заповнення анкети, зразок якої наведено в табл. 1.2. Анкету заповнює експерт, яким може бути представник вищого керівництва або начальник аналітичного відділу банку.

При заповненні анкети по черзі розглядається кожен з наданих критеріїв і виставляється оцінка 0 або 1 відповідно до варіанта відповіді на поставлене питання згідно з розподілом балів, що наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Анкета для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки комерційного банку [29, с. 194-195]

№	Критерій	Кількість балів за відповідь	
		ТАК	НІ
1	2	3	4
1	Досвід роботи керівництва банку (голова і члени правління) більше 5 років	1	0
2	Втрата ключових співробітників	0	1
3	У банку є відділ оцінки ризиків	1	0
4	Використання в роботі банку апробованих методик оцінки ризиків	1	0
5	Диверсифікована структура активів і пасивів банку	1	0
6	Значний рівень залежності від акціонерів та інсайдерів	0	1
7	Прозорість роботи банку для клієнтів і контрагентів	1	0
8	Наявність доступу до дешевих ресурсів	1	0
9	Банк належить іноземній материнській компанії	1	0
10	Наявність довгострокової стратегії розвитку (від 3 років і більше)	1	0
11	Втрата основних клієнтів	0	1
12	Погіршення фінансового стану банку	0	1
13	Проведення високоризикових операцій	0	1
14	Ризик зміни умов діяльності, наприклад, зміна правового поля	0	1
15	Негативний вплив зовнішнього середовища	0	1
16	Наявність макроекономічних криз у країні	0	1
17	Збалансованість активів і пасивів за термінами	1	0
18	Збалансованість активів і пасивів за суб'єктами	1	0

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
19	Збільшення обсягів простроченої заборгованості	0	1
20	Високий рівень проблемних кредитів	0	1
21	Зростання неповернення кредитів	0	1
22	Збільшення частки високоризикових активів	0	1
23	Розголошення конфіденційної інформації про банк	0	1
24	Низький рівень кваліфікації персоналу	0	1
25	Низька рентабельність діяльності (нижча, ніж середня по банківському сектору і (або) по групі, до якої належить банк)	0	1
26	Втрата довіри з боку вкладників (відтік депозитів з банку)	0	1
27	Регулярні випадки збоїв і нестабільної роботи інформаційної системи банку	0	1

Залежно від кількості набраних балів застосовують такий перелік стану фінансово-економічної безпеки банку [29, с. 195]:

- 25-30 % – високий рівень фінансової безпеки банку;
- 20-25 % – достатній рівень фінансової безпеки банку;
- 15-20 % – низький рівень фінансової безпеки банку;
- менше 15 % – критичний рівень фінансової безпеки.

Якщо загальна оцінка нижча від критичного рівня, необхідно проводити комплексний аналіз, який дозволить виявити конкретні проблемні місця в діяльності банку.

Повноцінний аналіз штатного режиму проводиться у рамках комплексної (щоквартальної) діагностики. У разі негативних результатів експрес-діагностики необхідно здійснювати наступний рівень діагностики (комплексний) поза чергою.

Кількісну оцінку стану фінансово-економічної безпеки комерційного банку поводять на основі оцінки фінансового стану банку, що заснована на оцінці ймовірності його банкрутства. Відомі два основних підходи до такої оцінки: – перший базується на фінансових даних (Z -коефіцієнт Альтмана); – другий виходить з даних по збанкрутілим банкам і порівнює їх з відповідними даними банку, що оцінюється. Найпростішою моделлю для передбачення банкрутства банку є двофакторна модель Альтмана, яка виходить із двох ключових показників, від яких залежить ймовірність

банкрутства банку (показники поточної ліквідності і частки позикових коштів). На думку деяких учених, більшої достовірності в оцінюванні фінансового стану банку можна досягти при використанні методу побудови узагальнюючих показників з використанням моделей дискримінантного аналізу, а саме, поділ об'єктів на дві групи: – з хорошим фінансовим станом (не банкрути); – з поганим фінансовим станом (банкрути). Крім того, при визначенні рівня фінансово-економічної безпеки банку доцільно виходити з класифікації ризиків його діяльності: – неризикова зона; – зона допустимого ризику (ризик втрати прибутку); – зона критичного ризику (ризик втрати доходу); – зона катастрофічного ризику (ризик втрати всього майна, тобто банкрутство) [39, с. 129].

Що стосується моделей і методів кількісної оцінки фінансово-економічної безпеки комерційного банку, то в економічній літературі поки ще немає єдиного підходу, а ті, що існують, часто включають в себе одні й ті ж показники.

Так, до груп методів оцінки фінансово-економічної безпеки банків відносять [19, с. 157]: – методи та моделі, що ґрунтуються на використанні економічних нормативів як основних критеріїв; – метод коефіцієнтів і показників; – методи та моделі, що ґрунтуються на оцінці банківських ризиків; – метод економіко-математичного моделювання; – методи експертних оцінок.

Більшість дослідників використовують методи та моделі оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банків і банківської системи, які ґрунтуються на використанні коефіцієнтів і показників. Варто також зазначити, що всі інші методи, окрім методу експертних оцінок, є взаємопов'язаними з методом показників, оскільки оцінка ризиків і математичні моделі ґрунтуються на певних показниках. Що ж стосується методів і моделей, які ґрунтуються на економічних нормативах діяльності банків і банківської системи, то його не варто приймати до уваги, оскільки, як показує практика, такий метод не може відобразити реального стану справ у банківській

системі. Це пов'язано з тим, що економічні нормативи діяльності банків побудовані для ідеалізованого банку та не можуть об'єктивно відобразити рівень фінансової безпеки банків, а також їх фінансової стійкості. Тому для оцінки рівня фінансової безпеки як окремого комерційного банку, так і банківської системи загалом варто використовувати відносні показники, які є гнучкішими, ніж економічні нормативи. У цьому випадку універсальними моделями оцінки рівня фінансової безпеки є методи, які ґрунтуються на коефіцієнтах, що відображають фінансові аспекти діяльності банку. Кількість коефіцієнтів залежить від підходів дослідника до вирішуваної проблеми, що, відповідно, зумовлює появу великої кількості таких коефіцієнтів [19, с. 158].

Заслуговує на увагу модель оцінки економічної безпеки банків, яку запропонували В.І. Франчук і С.І. Мельник [57, с. 55-56]. У моделі застосована формула «золотого поділу», що дозволяє побудувати таку градацію економічної безпеки банку: недостатній, критичний, достатній, оптимальний. Однак, в цій моделі більшість показників активів характеризують рентабельність активів банку, а тому є тотожними та взаємодоповнюючими, що робить результати моделі більш залежними від активів, ніж від інших компонентів банківської діяльності [19, с. 159].

Ґрунтовною моделлю оцінки фінансово-економічної безпеки банків є модель бальної оцінки з інтегральним значенням у 130 балів, що запропонована колективом авторів монографії «Фінансова безпека підприємств і банківських установ» за редакцією А.О. Єпіфанова [29, с. 201-203]. Модель заснована на визначенні певного набору показників фінансової безпеки банків і сірих зон показників, які дозволяють охарактеризувати те значення показника, при якому складно однозначно оцінити показник. За результатами моделі побудовано шкалу фінансової безпеки банків, яка включає в себе три рівні: критичний (менше 80 балів), недостатній (80-110 балів), достатній (110-130 балів). Однак модель недостатньо враховує валютні ризики, які можуть виникнути в умовах паніки на валютному ринку. Аналогічні моделі запропонували З.М. Васильченко, І.П. Васильченко [18] та

Н.С. Різник [50].

Деякі методики, зокрема О.І. Барановського [8, с. 13], ґрунтуються на виокремленні та обґрунтуванні певної кількості показників, які відбивають стан безпеки банківської діяльності без побудови економіко-математичних моделей. Заслуговує на увагу модель оцінки економічної безпеки банків, що запропонована О.М. Штаєр і О.М. Колодізєвим [60, с. 69] і передбачає розрахунок таксономічних показників ліквідності, ділової активності, ефективності управління та достатності капіталу банків України, а також кластерний аналіз. Це дозволяє ранжувати банківські установи за ступенем економічної безпеки. Однак недоліком цієї моделі є мала кількість показників, що відбиває економічну безпеку (у т. ч. і фінансову безпеку) банків України.

Таким чином, сьогодні існує проблема не тільки вибору необхідної кількості показників для оптимального оцінки фінансово-економічної безпеки комерційного банку, а й проблема визначення найвпливовіших показників на фінансово-економічну безпеку банків, а відтак необхідною є розробка певної системи відбору таких показників.

Однак розрахунок показників потрібно здійснювати систематично та аналізувати в динаміці за останні роки, а також порівнювати з рівнем фінансово-економічної безпеки банків-конкурентів. Якщо фактичні значення показників не виходять за межі порогових значень, то банк перебуває в зоні фінансово-економічної безпеки, у протилежному випадку банк знаходиться в зоні дії негативних факторів впливу, що мають різний ступінь інтенсивності. В залежності від поточного стану фінансово-економічної безпеки банку керівництво повинно запроваджувати відповідні заходи щодо забезпечення безпеки банку.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки банку потребує також прогнозування її рівня на майбутні періоди, завданнями якого є:

- оцінка можливих шляхів розвитку діяльності банку у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки банку;

- передбачення можливих шляхів розвитку внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці банку та їх негативних наслідків;
- оцінка можливого рівня впливу позитивних і негативних чинників на майбутній розвиток банку у контексті забезпечення його фінансово-економічної безпеки;
- розробка прогностичних варіантів розвитку подій у забезпеченні безпеки банку у зв'язку з впровадженням в банку заходів.

Прогнозування дозволить більш системно забезпечувати необхідний рівень фінансово-економічної безпеки комерційного банку у поточному та перспективному періодах.

1.3 Теоретичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку

Як і інші суб'єкти господарювання, кредитно-фінансові установи здійснюють свою діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності, загроз і небезпек. Загрози для комерційних банків зазвичай виникають внаслідок недостатньої адаптації банківської системи до постійної мінливості ринкових ринку; недостатнього правового регулювання банківської діяльності; загальної неплатоспроможності суб'єктів господарювання; зростання злочинності; зниження споживчого менталітету значної кількості громадян; недостатнього професійного рівня частини керівного складу і працівників банків; низького рівня трудової дисципліни і відповідальності працівників банків.

Усе це посилює проблему забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що безпека банківської системи залежить від низки умов, що забезпечуються

державою як в економічній, так і в інших сферах, а також від спроможності банків забезпечити задоволення потреб національної економіки [2].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки фінансових установ обумовлене взаємодією інтересів банків і суб'єктів ринкової економіки та залежить від таких основних чинників [38, с. 170]:

- економічної стабільності держави та її рівня залежності від зовнішніх дій інших країн;
- ступеня залежності банківської системи від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, зокрема рефінансування і кредитування іноземними банками;
- ступені концентрації активів банківської системи в інших державах або галузях реального сектора економіки;
- структури власності у банківській сфері.

Тобто на стан фінансово-економічної безпеки комерційного банку впливають різні фактори, які поділяють на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів відносять ті, що відбиваються на стані банківської системи незалежно від діяльності комерційних банків, а внутрішніми є фактори, що залежать від функціонування самих комерційних банків, і визначають ступінь їх впливу на діяльність та стан банку.

Зовнішні фактори поділяють на економічні, соціально-політичні та фінансові.

Економічними факторами є: стан економіки країни; інвестиційний клімат у країні; стан платіжного балансу країни; податкова політика в країні.

Соціально-політичними факторами є: політична стабільність (тобто стан рівноваги, збалансованості банківської системи і політичних інститутів); соціальна стабільність; стійкість уряду (забезпечує стабільне функціонування діяльності банків шляхом чіткої та стабільної роботи уряду країни).

До фінансових факторів відносять: процентну політику Національного банку України (НБУ); кредитну політику НБУ; валютну політику; стан грошового ринку (здійснює накопичення, оборот, розподіл і перерозподіл

грошового капіталу); величину валютних резервів НБУ (достатній обсяг валютних резервів забезпечить економічну самостійність та стабільну діяльність банків).

Внутрішніми факторами, що впливають на стан фінансово-економічної безпеки комерційного банку, є: якість активів банку (здатність швидко та без суттєвої втрати вартості перетворюватися в грошову форму); рівень менеджменту банку; рівень рентабельності; ліквідність балансу банку (здатність банку своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами); платоспроможність банку (достатність власних коштів для забезпечення захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банку); адекватність капіталу банку (підвищення капіталізації банку).

Аналіз вищезазначених факторів дає можливість виявляти проблемні місця функціонування банку та вчасно приймати рішення щодо усунення цих проблем. Так, для забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків фахівці рекомендують наступне.

На макрорівні (на рівні держави та самих учасників системи як саморегулювання) [38, с. 173-174]:

- підвищити вимоги до мінімального капіталу (нормативу Н1), оскільки порівняно з іншими країнами банківська система має дуже низький ступінь концентрації, що ускладнює нагляд і обмежує прибутковість вітчизняних банків;
- стимулювати подальшу капіталізацію банківської системи, а саме: запровадити пільги у разі спрямування прибутку на збільшення власного капіталу банків;
- розширити перелік і посилити вимоги до публічної інформації про фінансовий стан власників і структуру управління банків;
- продовжити уніфікацію показників і методологію їх обчислення з міжнародними стандартами;
- ретельніше контролювати якість активів у портфелях банків,

запровадити у банках єдину систему управління ризиками відповідно до сучасних стандартів;

- підвищити ефективність діяльності та фінансову стійкість банків шляхом поліпшення якості корпоративного управління, у тому числі досягнення більшої прозорості діяльності банків, ефективності ризик-менеджменту, вдосконалення відносин органів управління банків, акціонерів тощо;

- підвищити законодавчий захист прав кредиторів. Причому, як стверджує МВФ, проблема не стільки у недосконалості вітчизняного законодавства, скільки у його невиконанні;

- наблизити діяльність вітчизняних банків до міжнародних стандартів, зокрема сучасних вимог Базельського та Європейського комітету, а також використання підходів до банківського регулювання і нагляду, перевірених світовою практикою, та внесення відповідних змін у регуляторні акти НБУ;

- зміцнювати позиції державних банків в реалізації стратегії економічного розвитку країни;

- забезпечити самостійність НБУ в надгляді за банківською системою та в монетарній політиці;

- послідовно зменшувати масштаби перенесення ризиків нефінансового сектора національної економіки на фінансовий, тобто подолати негативні тенденції у реальному секторі країни, що поліпшить платоспроможність основних клієнтів та партнерів банків;

- підтримувати низькі темпи інфляції та стабільний валютний курс;

- стимулювати розвиток інших сегментів фінансового ринку для розширення можливостей інвестування в фінансові інструменти банківського сектора коштів інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів тощо;

- переорієнтувати монетарну політику НБУ від підтримання номінальної стабільності до стимулювання економічного зростання. З цією

метою поступово знижувати облікову ставку та розмір коштів банків на окремому рахунку в НБУ від суми обов'язкових резервів, що сприятиме зниженню відсоткових ставок і збільшенню кредитування реального сектора національної економіки;

– створити сприятливий інвестиційний клімат, що підвищить міжнародні рейтинги України.

На міжнародному рівні [38, с. 174]:

– встановити максимальну частку іноземного капіталу в статутному капіталі банків України в цілому (наприклад, не більше 50%) та з однієї країни (не більше 20%), а також визначити таку частку в активах національної банківської системи. Під час визначення доцільності зростання присутності іноземного капіталу в банківській сфері країни необхідно керуватися стратегічними пріоритетами держави, практична реалізація яких дасть змогу забезпечити її цілісність і стабільність функціонування;

– запровадити квотування ліцензій на відкриття дочірнього банку або філій банку-нерезидента, а також частки фізичних осіб-нерезидентів у складі працівників дочірнього банку і філії банку-нерезидента;

– створити дієвий механізм допуску філій іноземних банків у вітчизняну банківську систему на індивідуальній основі з більш жорсткими критеріями оцінки репутації інвестора-нерезидента і джерел походження капіталу, заборонити діяльність банків з офшорних зон, надавати дозвіл на відкриття філій іноземним банкам, міжнародний кредитний рейтинг яких є не нижчим «AA» за шкалою «Standard&Poor's» або аналогічним показником інших агентств;

– запровадити для філій іноземних банків вимоги про розміщення не менше 80% прибутків на території України впродовж перших трьох років діяльності та 60% упродовж наступних двох років, а в усі подальші роки – 50% отриманого прибутку, що сприятиме прискоренню темпів капіталізації банківської системи України та зменшить відтік капіталу за кордон;

– переглянути принципи регулювання присутності іноземного капіталу в банках України у напрямі забезпечення спрямування коштів іноземних інвесторів в пріоритетні сфери національної економіки, наприклад, у спосіб формування синдикатів для фінансування інфраструктурних проектів та регіональних програм розвитку.

Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення має базуватись на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Понад це, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків [16, с. 289].

Забезпечити певну стабільність може лише значна кількість резервного капіталу банківської системи загалом та кожного комерційного банку окремо, а також виважена політика відносно надання банківських послуг із комплексним врахуванням ймовірності неповернення банківських коштів [53, с. 79].

Крім того, забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків потребує стимулювання нарощування капіталу та ліквідності, очищення банківських активів від «поганих» кредитів, відновлення основних функцій банківських установ і спрямування кредитних ресурсів на розвиток економіки України. Все це потребує певних заходів:

- усунення порушень законодавства, нормативів, бухгалтерських звітів, проведення аудиторських перевірок, ефективна робота відділів внутрішнього контролю та аудиту;
- мобілізація інтелектуального потенціалу керівництва та співробітників банку на пошук шляхів подолання фінансових труднощів;
- вироблення та реалізація стратегії контролю фінансово-економічних порушень, що забезпечує стійку платоспроможність і безпеку;

– зміцнення служби безпеки, здійснення спеціальних програм захисту банківських технологій.

У зв'язку з цим, метою системи забезпечення фінансово-економічної безпеки банку є підтримання стійкості банку, що прямо і безпосередньо пов'язано з управлінням фінансових ресурсів банку. Процес управління активами та пасивами націлений на залучення максимально допустимого обсягу ресурсів (як власних, так і позикових) і їх розміщення в максимально прибуткові активи, що мають заданий рівень ліквідності і обмежений рівень ризику. При цьому, необхідно прагнути до максимізації поточної вартості активів і оптимізації кінцевого фінансового результату. Для цього необхідно враховувати грошові потоки, що впливають на підсумкову ефективність роботи банку: – отримання процентних доходів за усіма видами наданих кредитів, а також дивідендів за акціями; – зміна ринкової вартості портфелів цінних паперів; – виплата відсотків по залученим ресурсам усіх видів; – чистий приплив (відтік) нових ресурсів (власних і залучених); – зміна вартості активів.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків передбачає виконання таких завдань [49, с. 63]: – ідентифікацію ризиків і пов'язаних з ними потенційних небезпек; визначення індикаторів фінансової безпеки банку; – впровадження системи діагностики та моніторингу стану фінансової безпеки; – розробку заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банку, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періодах; – контроль за виконанням запланованих заходів; – аналіз виконання заходів, їх оцінка корегування; – ідентифікацію загроз банку і корегування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань банку.

Крім того, фахівці відзначають такі завдання фінансово-економічної безпеки банку [32, с. 79]: – моніторинг і облік факторів, що визначають загрози фінансовій діяльності банку; – формування оптимальної структури боргових зобов'язань (банку та його клієнтів); – протидія злочинним

зазіханням на фінансові ресурси банку; визначення причин та усунення наслідків реалізованих загроз; – забезпечення балансу доходів та витрат у діяльності банку; – забезпечення ліквідності та платоспроможності банку.

Принципами, на яких ґрунтується філософія, об'єктивні закони та закономірності процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки банку, є [21, с. 202]:

- комплексність: необхідність врахування зовнішніх та внутрішніх загроз, які впливають на фінансову безпеку банку;
- об'єктивність: оцінка вірогідності зниження рівня фінансової безпеки повинна здійснюватися на основі використання методичних підходів, а не суб'єктивних міркувань аналітиків;
- безперервність і оперативність: процес забезпечення фінансової безпеки банку повинен здійснюватися на постійній основі, що дозволяє своєчасно реагувати на появу зовнішніх та внутрішніх загроз;
- конфіденційність: внутрішня інформація банку щодо вірогідності виникнення кризових явищ та зниження фінансової стійкості повинна бути комерційною таємницею банку, оскільки її розголошення може викликати паніку серед його клієнтів;
- законність: заходи, що виконуються в межах, необхідних для забезпечення безпеки банку, ґрунтуються на чинних Законах України, Постановах Кабінету Міністрів, Указах Президента України, нормативних актах Національного банку, вимогах документів місцевих органів влади та статуту банку;
- самостійність і відповідальність: підрозділи фінансової безпеки банку повинні мати у своєму розпорядженні всі необхідні засоби для ефективного вирішення поставлених перед ними завдань, повноваження осіб і підрозділів банківської безпеки суворо регламентуються нормативними актами банків;
- економічна доцільність: забезпечення фінансової безпеки не

повинно призводити до погіршення умов діяльності та стану банку, перешкоджати реалізації його інтересів та витрати на їх проведення мають бути адекватними ефективності останніх;

– цілеспрямованість: підтримання фінансової безпеки здійснюються у суворій відповідності до завдань, які вирішує банк згідно із затвердженою його керівництвом комплексною програмою безпеки.

Таким чином, в основі забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційного банку лежить комплекс заходів по досягненню максимально можливої платоспроможності та стійкості комерційного банку, ліквідності його балансу, ефективної структури капіталу та найбільш прибуткових напрямів його вкладень, що досягається шляхом чіткого стратегічного та тактичного планування, аналізу та протидії загрозам.

Висновки до розділу 1

Важливою складовою забезпечення безпеки банківської системи держави є забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків.

Усвідомлення сутності поняття «фінансово-економічна безпека банку» дозволяє комплексно та системно визначати загальні вимоги до самозахисту, саморозвитку та самозбереження вітчизняного банківського сектора в умовах сьогодення. А усвідомлення внутрішніх і зовнішніх загроз діяльності банку дозволяє формувати надійну систему забезпечення фінансово-економічної безпеки банку.

Проведене дослідження сутності фінансово-економічної безпеки комерційного банку, дозволило сформулювати її визначення. Так, фінансово-економічна безпека банку – це такий стан захищеності ресурсів кредитно-фінансової установи від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів та системи інформаційно-

аналітичного забезпечення, за якого досягаються поставлені цілі та забезпечується сталий розвиток.

При цьому, система забезпечення фінансово-економічної безпеки банку має знаходитися у постійному розвитку та постійно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектора. Основою ефективної роботи системи забезпечення фінансово-економічної безпеки банку є діагностика (аналіз і оцінка) фінансово-економічної безпеки банку. Саме від її ефективності залежатиме результативність системи. Ця підсистема повинна виконувати такі функції: прогнозування кризи; оцінка вірогідності появи кризи в перспективі; визначення масштабів кризи, а також причин, що її викликали. Підсистема повинна також оцінювати ефективність діяльності банку в цілому та визначати можливі зони неефективної роботи.

Оцінку стану фінансово-економічної безпеки банку здійснюють з використанням методів кількісного і якісного аналізу, що надає можливість аналітику отримати повну картину фінансового стану банку й оцінити реальний ступінь загроз його фінансово-економічній безпеці.

Важливість оцінки стану фінансово-економічної безпеки комерційного банку пояснюється тим, що результати діагностики використовують як базу для інших інструментів фінансового менеджменту банку.

Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної і безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів.

2 ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1 Загальна характеристика банку АТ КБ «ПриватБанк»

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» (АТ КБ «ПриватБанк») заснований у 1992 році та є одним з банків України, що найдинамічніше розвивається й займає лідируючі позиції банківського рейтингу країни. Це міжрегіональний, системний та універсальний банк із розгалуженою мережею філій та відділень по всій території України та за її межами.

Юридична адреса Банку: вул. Михайла Грушевського, 1-д, 01001, Київ, Україна.

Діяльність Банку регулюється такими нормативними документами:

- Господарський кодекс України [1];
- Закон України «Про банки і банківську діяльність» [2];
- Цивільний Кодекс України [4];
- іншими нормативними актами Верховної Ради, Президента

України, Кабінету Міністрів, НБУ,

а також:

- Уставом АТ КБ «ПриватБанк»;
- Стратегічним планом Банку;
- внутрішніми нормативними документами Банку.

Станом на 31 грудня 2022 р. Група (АТ КБ «ПриватБанк» (далі Банк) та його дочірні та асоційована компанія) має 8 філій і 1200 функціонуючих відділень в Україні та філію на Кіпрі.

Єдиним акціонером Групи, якому належить 100% акцій, є держава в особі Кабінету Міністрів України. Держава в особі Міністерства фінансів України набула права власності на 100% акцій Групи 21 грудня 2016 р.

відповідно до статті 41.1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2016 р. № 961 «Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи». З 30.04.2019 р. власником Групи є держава в особі Кабінету Міністрів [36, с. 3-4].

Основною діяльністю Банку є проведення комерційних банківських операцій та обслуговування фізичних осіб в Україні. Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Банк здійснює діяльність на фондовому ринку: з торгівлі цінними паперами та депозитарну діяльність відповідно до ліцензій Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку з 2012 та 2013 років. Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (реєстраційний номер № 113 від 2 вересня 1999 р. та номер свідоцтва № 104 від 6 листопада 2012 р.). 13 квітня 2022 року прийнято Закон України «Щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб», що передбачає повну гарантію банківських вкладів на період воєнного стану та три місяці після його завершення. Станом на 31 грудня 2021 р. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечував повернення вкладникам депозитів та нарахованих по ним відсотків на суму до 200 тисяч гривень на одну особу у випадку, якщо розпочато процедуру ліквідації Банку [36, с. 44].

Група забезпечує універсальне обслуговування для широкого кола клієнтів і є лідером українського ринку в роздрібному сегменті, активно просуваючи послуги для малого й середнього бізнесу та вибірково працюючи в корпоративному секторі. Основу ресурсної бази Групи становлять кошти фізичних осіб в національній валюті зі значною часткою поточних рахунків. Стратегічна мета Групи – нарощування якісного кредитного портфеля роздрібних кредитів та кредитів малому і середньому бізнесу (МСБ). Група має потужну транзакційну платформу Приват24, що дозволяє ефективно обслуговувати операції з ведення рахунків клієнтів всіх сегментів та зумовлює високий рівень комісійних доходів. Поряд з online сервісами Група

має розгалужену мережу відділень, банкоматів та терміналів самообслуговування, що дозволяють надавати послуги на всій території країни (за винятком тимчасово окупованих територій) [36, с. 8].

Пріоритетними напрямками діяльності Групи є підвищення якості процесів обслуговування клієнтів з обов'язковим дотриманням вимог законодавства, розвиток кредитування з підтриманням високої якості кредитного портфеля, вдосконалення та розробка банківських продуктів/послуг, оптимізація інфраструктури.

Як визначено в Основних (стратегічних) напрямках діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки (схвалені розпорядженням Кабінету Міністрів України 7 травня 2022 р.) у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки державні банки повинні забезпечити досягнення наступних стратегічних цілей:

- забезпечення фінансової підтримки пріоритетних галузей економіки та підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури;
- доступність надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення за умови відсутності фізичної загрози працівникам банку;
- створення умов для швидкого відновлення надання банківських послуг у повному обсязі та забезпечення функціональності й безперервності роботи банків державного сектору;
- створення, налагодження та підтримання функціонування ефективної системи фізичної безпеки (центрального апарату та відокремлених підрозділів такого банку, в тому числі безпеки працівників банку), безпеки операційних систем, зокрема з використанням хмарних рішень, та кібербезпеки;
- впровадження заходів, спрямованих на зниження ризиків, у тому числі реалізації можливих загроз, здійснення заходів з безпеки банку, зокрема контроль за ризиками безпеки (у тому числі фізичної, фінансової,

кібербезпеки та безпеки операційних систем), ліквідації та/або мінімізації наслідків реалізованих загроз та кризових ситуацій;

- безперебійна ефективна робота керівників банку для забезпечення прийняття необхідних управлінських рішень;

- збереження фінансової стійкості банку, виявлення можливих загроз такій стійкості, а також оперативне реагування на загрози фінансової стійкості та/або їх уникнення [36, с. 9].

Група приділяє значну увагу сфері досліджень і розробок, стимулюючи розвиток інновацій в організації. Зусилля Групи в цій сфері під час повномасштабного вторгнення були спрямовані на створення нових продуктів та сервісів для клієнтів, які відповідають умовам військового часу. Крім того, Група приймає активну участь у формуванні законодавчого поля, щодо захисту прав позичальників, які втратили майно через повномасштабну військову агресію. У 2022 р. для підтримки населення та бізнесу у період війни Групи реалізувала низку наступних заходів та програм:

- впровадили нові кредитні програми для фізичних осіб та бізнесу: Кредитні канікули, Вихід з кредитних канікул, Реструктуризація (довгострокова), «Платіж 2,5%» (короткострокова реструктуризація) та «Прощення частини боргу», що було високо оцінено суспільством та 10 Група здобула 1 місце у номінації «Найкраща кредитна підтримка населення під час війни» від «PaySpace Magazine Awards 2022»;

- активізували підтримку бізнесу через нові та актуалізацію діючих програми фінансування, що дозволило профінансувати 19,8 тис. клієнтів на 23,86 млрд грн. Як наслідок – Банк піднявся на 5 позицій й зайняв 7-е місце по частці ринку кредитування бізнесу. Зокрема, портфель Агро кредитів збільшився в 4,4 рази з весни 2022 р. (на кінець 2022 р. 3-тє місце в рейтингу НБУ за об'ємом кредитного портфелю Агро кредитів).

- автоматично продовжили період дії карток на 1 рік, клієнту не потрібно звертатись до відділення банку для перевипуску, це стало особливо важливим клієнтам на тимчасово окупованих територіях;

- реалізували оформлення нових та перевипуск діючих карток у Приват24;
- зменшили тарифи за переказ власних коштів з кредитних карток;
- для волонтерів відмінили комісії за поповнення рахунку та зняття готівки, створили окремі зручні та пільгові умови для обслуговування Благодійних організацій;
- розвивали диджитал карти «єПідтримка», яка після початку повномасштабного вторгнення зазнала модернізації і за її допомогою клієнти змогли отримувати від державні нові види виплат: виплата за вакцинацію COVID 19; виплата громадянам, які втратили роботу через початок повномасштабного вторгнення; виплати внутрішньо переміщеним особам; виплати по військовим облігаціям.
- розробили та впровадили преміальні digital-картки всіх рівнів (без пластику), для забезпечення розрахунків карткою, відкриття додаткових і нових рахунків, перевипуску без візиту у відділення;
- для бізнесу було впроваджено новий процес відео-зустрічей, що також спростило клієнтам оформлення банківських послуги без відвідування відділень;
- вкладникам були запропоновані нові види вкладів та сервісів, а саме: спеціальний вклад для воєнних «Слава Героям», новий вклад «Капітал», можливість купувати іноземну валюту за вигідним курсом в еквіваленті до 100 тис.грн щомісячно з подальшим розміщенням придбаної валюти на строкових депозитах.
- для підтримки безготівкових розрахунків з початку 2022 р. активно впроваджували застосунок «Термінал» для прийому оплати картками (більше 22 тис. підключень впродовж року);
- підтримували бізнес через розробку різноманітних інструментів в Приват 24 для бізнесу. Зокрема запроваджені нові застосунки та сервіси: – застосунок «Каса» для надання послуги фіскалізації на POS-терміналах

Групи; – сервіс «Бюджет», який дає змогу одержувати онлайн актуальну інформацію щодо заборгованості/переплати за податками, дані про податкову, за розрахунками з якою виникла заборгованість та можливість сформуванню платіж до бюджету із автоматично заповненими реквізитами і сплатити податки; – сервіс «Інвойсинг» – для виставлення та оплати електронних рахунків-фактур юридичними особами та фізичними особами підприємцями (ФОП); – сервіс «Електронна звітність», який дозволяє ФОП складати і відправляти електронні звіти в державні органи в т.ч. цілодобово; – застосунок «ПриватКамера» який дозволяє дистанційно вивчати бізнес клієнта та надає можливість підприємцям, керівникам та представникам підприємств без відриву від виробництва передати в банк необхідну інформацію про свій бізнес чи заставне майно з метою отримання фінансування [36, с. 9-10].

Як основний банк для юридичних осіб Група збільшила частку ринку (по оцінках компанії СБР) з 45% до 47%, в тому числі за рахунок розвитку комплексного обслуговування клієнтів через «тарифні пакети», а частка ринку з еквайрингу зросла до 61,5% [36, с. 11].

Як частину системи управління Група використовує бюджетне управління і планування, а також систему контролю виконання планів і оцінки результатів діяльності Групи [36, с. 12-13].

Найціннішим ресурсом Банку є його персонал, від якого залежить успішна робота Банку, його подальший розвиток та виконання Стратегії. Станом на 1 січня 2023 р. у Групі працює близько 18,7 тис. працівників. Незважаючи на військові дії на території України Група продовжує прийом нових працівників – щомісячний прийом на роботу складає понад 150 кандидатів [36, с. 13].

Функція управління ризиками у Групі здійснюється стосовно фінансових ризиків, а також нефінансових (операційних, юридичних, комплаєнс ризиків та ризику репутації). Фінансові ризики складаються з ринкового ризику (який включає валютний ризик), кредитного ризику,

процентного ризику банківської книги та ризику ліквідності. Основним завданням управління фінансовими ризиками у 2022 р., зумовленим початком військової агресії проти України, було антикризове управління. Показники ризик-апетиту та ліміти ризику було встановлено Наглядовою радою на початку листопада, після проведення низки заходів щодо антикризового управління ризиками та отримання фактичних та прогнозних даних щодо ключових показників діяльності Групи. З метою ефективного управління ризиками у Групі створена та діє система управління ризиками, що передбачає розподіл прав, обов'язків, відповідальності між органами управління, структурними підрозділами Групи, відокремлення процесів виявлення та оцінки ризиків, оцінки ефективності функціонування системи управління ризиками від процесу прийняття ризиків [36, с. 14].

Не зважаючи на підвищення кредитних ризиків та макроекономічні умови воєнного стану, Групі вдалося досягнути високих результатів за звітний період. Чистий прибуток Групи за 12 місяців 2022 р. склав 30,25 млрд грн, що менше порівняно з 2021 р. на 4,99 млрд грн, або на 14,2%. Чистий прибуток Групи залишається максимальним результатом всього банківського сектору України, загальний прибуток якого у 2022 р. склав 24,7 млрд грн. Основними факторами формування фінансового результату Групи в 2022 р. є:

- зміна структури транзакційних операцій клієнтів, у т.ч. зростання загального рівня безготівкових розрахунків в країні як більш швидкого та безпечного способу розрахунків, а 25 також значне підвищення обсягу транзакцій за кордоном по картам громадян України, що виїхали за кордон, рятуючись від війни;

- зростання надходжень на поточні рахунки клієнтів, що перекрили відтоки коштів за строковими депозитами та забезпечили зміну структури та обсягу чистого процентного доходу;

- макроекономічні умови, що склалися на банківському ринку України, включаючи тренд облікової ставки НБУ та офіційного валютного курсу;
- зростання кредитних ризиків та формування значного обсягу резервів на їх покриття;
- формування резервів під очікувані збитки внаслідок бойових дій, під втрати готівки та інших активів через руйнування приміщень та банкоматів;
- утримання під контролем операційних витрат через обмеження всіх витрат, які не є прямо пов'язаними із забезпеченням безперервності діяльності. При цьому війна вимагала значних додаткових витрат на забезпечення надійності інформаційних систем Групи через переведення їх на хмарну архітектуру, а також системні заходи задля підтримки та захисту співробітників, допомоги збройним силам України через цільові програми благодійності тощо.

На результат Групи також суттєво вплинув результат переоцінок. Так, зміна офіційного курсу грн до дол. США в липні обумовила збитки від переоцінки валютної позиції, що частково компенсуються позитивною переоцінкою індексованих ОВПД в портфелі Групи. При цьому, переоцінка індексованих ОВДП є похідною як від зміни курсу грн до дол. США, так і від інфляційних очікувань та зростання внаслідок цього процентних ставок як на ринку України, так і в світі.

Отже, результат роботи Групи за 2022 р. свідчить про її ефективність, стресостійкість, гнучкість та адаптивність. Довіра клієнтів до Групи, оперативне реагування на нові виклики зовнішнього середовища та нові потреби клієнтів, забезпечило Групі лідерські позиції в загальному результаті банківської системи. При цьому, державний «ПриватБанк» є системно важливим банком, який є основою фінансової системи України [36, с. 24-25].

Станом на 31 грудня 2022 р. Банк мав наступні дочірні компанії

(місцезнаходження – Україна): ТОВ «Істейт Гарант», ПрАТ «Кобос», ТОВ «А-Лекс», ТОВ «Українське бюро кредитних історій», ТОВ «Ел Ті Груп» та БФ «Допомагати просто» [36, с. 37].

Станом на 31 грудня 2022 р. сума обов'язкового резерву на рахунку в НБУ склала 11 988 млн грн (на 31 грудня 2021 р.: 7 846 млн грн) і була сформована у відповідності до нормативів обов'язкового резервування Національного банку України (НБУ). Станом на 31 грудня 2022 та 2021 рр. залишки коштів клієнтів в іноземній валюті резервувалися під ставку нормативного резервування в 10%, залишки у національній валюті не підлягали резервуванню. Банк має зберігати ці кошти відповідно встановлених резервних норм на кореспондентському рахунку в НБУ, що оновлюються щоденно у відповідності до змін у залишках відповідних зобов'язань. Банк може використовувати такі кошти в операційній діяльності, але інвестування таких коштів на певний строк, наприклад в цінні папери або депозитні сертифікати є обмеженим і відбувається із урахуванням строковості депозитів та очікуваних змін в їх залишках.

Станом на 31 грудня 2022 р. обов'язкові резерви на рахунках філії Банку на Кіпрі зберігалися в Центральному банку Кіпру на загальну суму 117 млн грн (на 31 грудня 2021 р.: 80 млн грн) та на кореспондентських рахунках Банку зберігалися обмежені за рішенням суду кошти у сумі 1 млн грн (на 31 грудня 2021 р.: 1 млн грн). Крім того, станом на 31 грудня 2022 р. кошти в філії Банку на Кіпрі в сумі 1 948 млн грн (на 31 грудня 2021 р.: 1 546 млн грн) були обмежені у використанні аналогічним чином як обов'язкові резерви і були не доступні для операційної діяльності.

Станом на 31 грудня 2022 р. у відповідності до законодавчих норм України кореспондентські рахунки та інші кошти деноміновані в російських рублях у сумі 123 млн грн були обмежені у використанні і виключені зі складу грошових коштів та їх еквівалентів для цілей складання окремого звіту про рух грошових коштів (на 31 грудня 2021 р.: такі обмеження були відсутні). Однак, Банк вважає що зможе отримати відшкодування за такими залишками

у повній сумі за вирахуванням сформованого резерву під очікувані кредитні збитки [36, с. 63].

Баланс є основою для балансового звіту комерційного банку, в активі якого відображається склад засобів за напрямками їх розміщення, а в пасиві – склад фінансових ресурсів (зобов'язання та капітал).

Статутний капітал АТ КБ «ПриватБанк» оцінюється як сумарна вартість вкладів акціонерів з відрахуванням заборгованості акціонерів за внесками до Статутного капіталу. Всі внески до Статутного капіталу обліковуються за номінальною вартістю. Різниця між справедливою та номінальною вартістю внеску враховується у складі додатково внесеного капіталу. Будь-які суми, отримані понад номінальної вартості акцій, враховуються за статтею капіталу «Емісійний дохід». Сплачений одного разу додатковий капітал стає невід'ємною частиною капіталу банку, і кожен акціонер має на нього рівні права відповідно до класу належних йому акцій. Емісійні різниці (емісійний дохід) – це перевищення суми коштів, отриманих від первинного випуску або продажу власних акцій (інших корпоративних прав), над їх номіналом або перевищення номіналу акцій (інших корпоративних прав) над вартістю їх викупу.

Власний капітал банку являє собою грошові кошти та виражену у грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку. Порівняно з іншими сферами підприємницької діяльності власний капітал банку має незначну питому вагу у сукупному банківському капіталі. Це пояснюється специфікою діяльності банків як фінансових посередників, що здійснюють мобілізацію тимчасово вільних коштів на грошовому ринку з подальшим їх розміщенням серед юридичних та фізичних осіб. Тому власний капітал у банківській діяльності має дещо інше призначення, ніж в інших сферах підприємництва. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал банку. Сутність захисної функції власного капіталу

полягає у тому, що він слугує насамперед для захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, для покриття можливих збитків від банківської діяльності. Ця функція включає гарантування вкладів, яке захищає інтереси вкладників банку у разі його ліквідації чи банкрутства, а також забезпечує функціонування банку у випадку виникнення збитків від його поточної діяльності. Зазначені збитки, як правило, покриваються за рахунок поточних прибутків. Якщо їх для цього, а також для покриття непередбачених витрат недостатньо, то використовується частка власного капіталу. Тому, коли банк має достатній резервний капітал та інші подібні резерви, він тривалий час може вважатися надійним та платоспроможним навіть за наявності збитків від поточної діяльності. Використання залученого та позиченого капіталу для покриття поточних збитків з економічного погляду неприпустимо, оскільки вони самі є боргом банку перед кредиторами і вкладниками [22, с. 21].

Джерелами фінансових ресурсів для АТ КБ «ПриватБанк» є:

- капітал, що складається з акціонерного капіталу та резервних фондів. З огляду на збитки минулих років, спричинені транзакціями попередніх бенефіціарних власників, Група має накопичений дефіцит, що покривається внесками в статутний капітал, здійсненими протягом 2017 р.;
- кошти клієнтів, з яких на кінець 2022 р. більше 75% припадало на поточні високодиверсифіковані рахунки, переважно фізичних осіб. Завдяки низькій концентрації клієнтської бази Група має стійкі поточні пасиви, що забезпечують низьку вартість залучених ресурсів порівняно з конкурентами;
- кошти міжбанківського ринку та рефінансування НБУ. У своїй політиці управління ліквідністю Група не спирається на цей вид ресурсів, використовуючи їх лише в виняткових випадках та в лімітованому обсязі. Політика управління Групою спрямована на ефективне управління всіма видами ресурсів, поліпшення фінансових показників діяльності Групи, а також підвищення вартості його активів. Отже, важливим елементом корпоративного управління є регулярна розробка, розгляд і схвалення

стратегії розвитку, а також визначення пріоритетних напрямів діяльності як окремих бізнеснапрямів, так і діяльності Групи в цілому [36, с. 12-13].

Звіти про фінансовий стан (баланс) і про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід АТ КБ «ПриватБанк» подано в табл. А.1 і А.2 додатку А.

Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., млн грн

Назва статті	2020 рік	2021 рік	Зміна відн., %.	2022 рік	Зміна відн., %.
Статутний капітал	206060	206060	0,00	206060	0,00
Емісійний дохід	23	23	0,00	23	0,00
Результат від операцій з акціонером	12174	12174	0,00	12174	0,00
Інші резерви	(1427)	(3156)	121,08	(9629,5)	205,12
Резерви та інші фонди банку	7661,5	9089	18,63	10572,5	16,32
Накопичений дефіцит	(170655)	(164354)	-3,69	(156998)	-4,48
Загальні сума власного капіталу	53841,5	59836	11,13	62202	3,95

Власний капітал банку у 2021 р. зріс у порівнянні з 2020 ро. на 5994,50 млн грн, або на 11,13%, в основному за рахунок скорочення накопиченого дефіциту на суму 6301,00 млн грн, або на 3,69%. У 2022 р. власний капітал зріс на 2366,00 млн грн, або на 3,95%, що також в основному пов'язано зі скороченням накопиченого дефіциту на 7356,00 млн грн, або на 4,48%. Наочно динаміка основних статей власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. подано на рис. 2.1.

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє Банк, переважають зобов'язання банку. Під зобов'язаннями банку розуміють вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому. Зобов'язання зазвичай поділяють на залучені та запозичені кошти. Залучені кошти є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються

на проведення активних операцій.

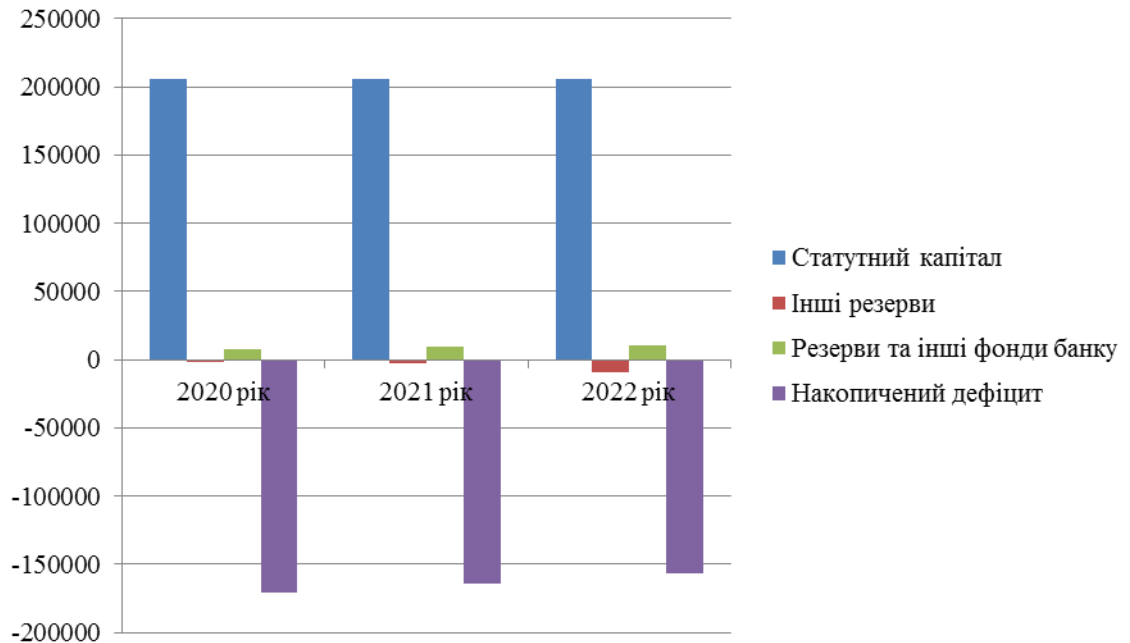

Рисунок 2.1 – Динаміка основних статей власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., млн грн

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових платіжних картах, кредиторська заборгованість тощо.

Залучені кошти називають депозитними зобов'язаннями. Депозит (вклад) – це зобов'язання банку за тимчасово залученими коштами фізичних і юридичних осіб або цінними паперами за відповідну плату. Депозити утворюються за рахунок вкладу в банк суми грошей готівкою або у безготівковій формі, у вигляді цінного папера, що належить до оплати. Практично всі клієнтські рахунки в пасиві називаються депозитними. Депозитним може бути будь-який рахунок, відкритий клієнтові в банку, на якому зберігаються його грошові кошти. У світовій практиці їх частка в структурі пасивів банку становить від 60 до 80% [22, с. 59-60].

Структура зобов'язань банку у 2020-2022 рр. подано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Структура зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022

рр.

Назва статті	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %
Кошти банків	110	0,040	11	0,002	1,5	0,001
Кошти клієнтів	276512,5	94,59	318935,5	96,03	398636,5	97,53
Інші залучені кошти	3860,5	1,32	-	-	64	0,01
Поточні податкові зобов'язання	9	0,010	4,5	0,001	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	134,5	0,05	153	0,05	79,5	0,02
Інші фінансові зобов'язання	3339,5	1,14	3911,5	1,18	3202	0,78
Забезпечення	6525	2,23	7169	2,16	4727,5	1,16
Інші нефінансові зобов'язання	1818,5	0,62	1949	0,58	2033	0,49
Загальна сума зобов'язань	292309,5	100,00	332133,5	100,00	408744	100,00

Дані (табл. 2.2) свідчать про те, що загальна сума зобов'язань Банку у 2020-2022 рр. збільшилася, причому у 2022 р. більшими темпами, ніж у 2021 р. (23,07% у 2022 р. і 13,62% у 2021 р.). Зростання зобов'язань банку відбувалося за рахунок зростання коштів клієнтів (на 79701,00 млн грн, або 24,99% у 2022 р.). За іншими статтями в основному було зменшення надходжень. Стосовно боргових цінних паперів, емітованих банком, необхідно зазначити, що їх частка незначна та представлені вони здебільшого облігаціями, емітованими на внутрішньому ринку.

Динаміка структури основних статей зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. подано на рис. 2.2.

В структурі зобов'язань банку на протязі аналізованого періоду значну частку складають кошти клієнтів, що відповідає характерному для банку типу депозитної політики. Так, їх частка на протязі аналізованого періоду зростала, у 2022 р. склала 97,53%. При цьому заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями займала незначну частку в структурі зобов'язань банку (0,001% у 2022 р.). Поточні податкові зобов'язання також склали незначну частку і мали тенденцію до зменшення.

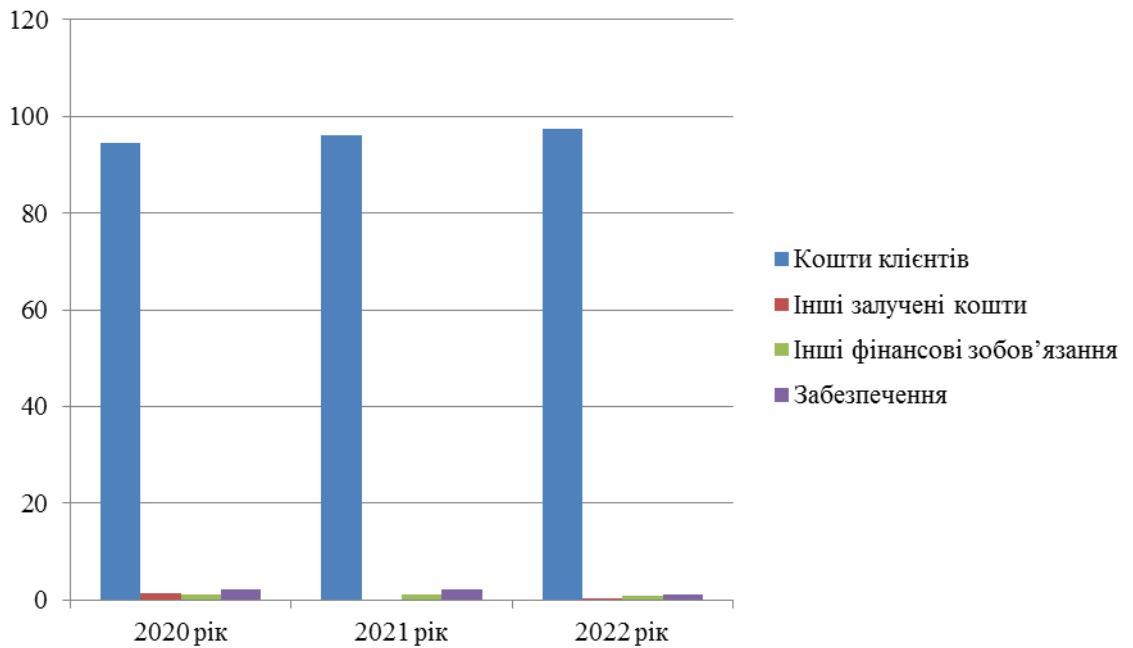

Рисунок 2.2 – Динаміка структури основних статей зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., млн грн

Фінансовий потенціал комерційного банку характеризується обсягом і структурою його необоротних та оборотних активів, що формуються за рахунок готівкових фінансових ресурсів (як власних, так залучених і позичених). Обґрунтоване оптимальне розміщення фінансових ресурсів під час здійснення активних операцій є одним з найважливіших принципів забезпечення фінансової стабільності, платоспроможності та ліквідності банку. Активні операції являють собою розміщення банками власного капіталу та залучених ресурсів з метою отримання прибутку, забезпечення діяльності та підтримання необхідного рівня ліквідності [22, с. 107].

Динаміка складу активів АТ КБ «ПриватБанк» подано в табл. 2.3.

Аналіз динаміки та структури активів Банку показав, що за аналізований період (2020-2022 рр.) величина активів збільшилася на 124795,00 млн грн, або на 36,05%, при цьому, у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина активів збільшилася на 45818,50 млн грн, або на 13,24%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. – на 78976,50 млн грн, або на 20,15%.

Таблиця 2.3 – Структура активів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Назва статті	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	47902,5	13,83	51373	13,11	74607,5	15,85
Кредити та аванси банкам	26088,5	7,54	25651	6,54	65040	13,82
Кредити та аванси клієнтам	57282,5	16,56	61619,5	15,72	68151	14,47
Інвестиційні цінні папери	186934	54,00	221994	56,64	231014,5	49,05
Поточні податкові активи	4458,5	1,29	8319	2,12	9528,5	2,02
Відстрочені податкові активи	-	-	-	-	550	0,11
Інвестиції в дочірні підприємства, СП та асоційовані підприємства	-	-	15	0,001	30	0,001
Інвестиційна нерухомість	3156	0,91	2461	0,63	2072	0,44
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	804,5	0,23	1123	0,29	1338,5	0,28
Основні засоби	6332	1,83	6418	1,64	5651	1,19
Інші фінансові активи	2847,5	0,82	3055,5	0,78	3476,5	0,74
Інші нефінансові активи	10329	2,98	9921	2,53	9451	2,01
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власників	16	0,001	19,5	0,001	35,5	0,007
Загальна сума активів	346151	100,00	391969,5	100,00	470946	100,00

Водночас збільшилась величина статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» – у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина збільшилась на 3470,50 млн грн, або на 7,24%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. величина збільшилася на 23234,50 млн грн, або на 45,23%. Відбулося збільшення статті «Інвестиційні цінні папери» на протязі аналізованого періоду: у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина збільшилася на 35060,00 млн грн, або на 18,75%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. величина збільшилася на 9020,50 млн грн, або на 4,06%.

Динаміка структури основних статей активу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. подано на рис. 2.3.

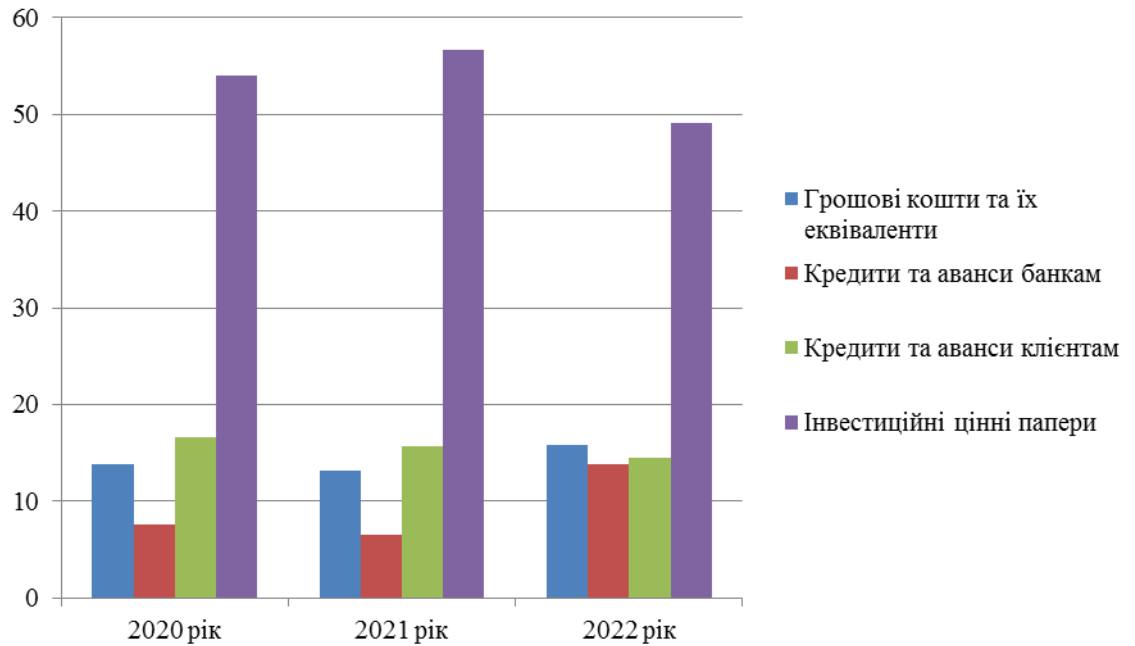

Рисунок 2.3 – Динаміка структури основних статей активу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

За аналізований період зросла величина статті «Грошові кошти та їх еквіваленти», що позитивно характеризує діяльність Банку щодо реалізації політики підтримання ліквідності балансу. Динаміка грошових коштів та їх еквівалентів подано в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Грошові кошти та їх еквівалентів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., млн грн

№	Назва статті	2020 рік	2021 рік	Зміна відн., %	2022 рік	Зміна відн., %
1	2	3	4	5	6	7
1	Грошові кошти в касі	20146,5	20900,5	3,74	23048,5	10,28
2	Залишок на рахунку в НБУ	7037	5753	-18,25	8706,5	51,34
3	Залишок на рахунку та обов'язкові резерви в ЦБ Кіпру	1620	1732	6,91	1845,5	6,55
4	Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках	19114,5	23003	20,34	41261,5	79,37
5	Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки в межах 12 місяців	(15,5)	(15,5)	0,00	(254,5)	1741,93
6	Всього грошових коштів та їх еквівалентів та обов'язкових резервів	47902,5	51373	7,25	74607,5	45,23

Як свідчать дані (табл. 2.5), практично за всіма статтями спостерігалось збільшення їх величини.

На протязі аналізованого періоду найбільш значущою статтею є стаття «Інвестиційні цінні папери», що у 2022 р. склала 49,05%, однак за аналізований період (у порівнянні з 2020 р.) частка статті зменшилась на 4,95%.

За статтею «Кредити та аванси клієнтам», її частка зменшилась у динаміці і в 2022 р. стаття склала 14,47%.

Динаміка складових статті «Кредити та аванси клієнтам» подано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Кредити та аванси клієнтам у 2020-2022 рр., млн грн

№	Назва статті	2020 рік	2021 рік	Зміна відн., %	2022 рік	Зміна відн., %
1	2	3	4	5	6	7
1	Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель	187455,5	163922,5	-12,55	165722	1,10
2	Кредити юридичним особам	5879,5	4800	-18,36	4715,5	-1,76
3	Кредити фізичним особам – кредитні картки	46249,5	42061,5	-9,05	45953,5	9,25
4	Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	10516,5	9712	-7,65	6885	-29,11
5	Кредити фізичним особам – споживчі кредити	3824	4421,5	15,63	4611,5	4,30
6	Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	142,5	214,5	50,52	361	68,29
7	Кредити фізичним особам – інші кредити	313,5	106	-66,19	54,5	-48,58
8	Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)	7707	9381	21,72	16607	77,03
9	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом – фізичні особи	1102	893,5	-18,92	654	-26,80
10	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом – юридичні особи	665	427,5	-35,71	214,5	-49,82

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7
11	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом – підприємства малого та середнього бізнесу (МСП)	467,5	792	69,41	858	8,33
12	Придбані/створені знецінені кредити	85	38	-55,29	-	-100,00
13	Мінус: резерв на знецінення кредитів	(207125)	(176050,5)	-15,00	(178381)	1,32
14	Всього кредитів та авансів клієнтам	57282,5	61619,5	7,57	68151	10,60

Як свідчать дані (табл. 2.5), прослідковується зростання за аналізований період величини кредитів та авансів клієнтам: у 2021 р. – на 4337,00 млн грн, або на 7,57%; у 2022 р. – на 6531,50 млн грн, або на 10,60%. Вагомий внесок у ці зміни внесли статі «Кредити фізичним особам – споживчі кредити», «Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля» та «Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)». Однак найбільшу частку в структурі кредитів займають статті «Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель» і «Кредити фізичним особам – кредитні картки». При цьому, корегують величину кредитів та авансів клієнтам значні суми «Резервів на знецінення кредитів».

Таким чином, аналіз динаміки активів Банку у 2020-2022 рр. свідчить про зростання загального обсягу активів, що пояснюється збільшенням величини статей «Інвестиційні цінні папери», «Грошові кошти та їх еквіваленти», «Кредити та аванси клієнтам». Це, в свою чергу, характеризує діяльність Банку щодо нарощування темпів приросту ресурсної бази як ефективну, але необхідно зауважити стосовно нарощення активних операцій, яке повинно здійснюватися враховуючи рівень ризиків.

Аналіз динаміки пасивів АТ КБ «ПриватБанк» свідчить про збільшення загального обсягу пасивів, що було обумовлено зростанням як зобов'язань, так і власного капіталу.

Структура пасивів Банку у 2020-2022 рр. подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Структура пасивів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Назва статті	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %	абс. вел., млн грн	частка, %
Загальна сума зобов'язань	292309,5	84,45	332133,5	84,73	408744	86,79
Загальні сума власного капіталу	53841,5	15,55	59836	15,27	62202	13,21
Загальні сума власного капіталу та зобов'язань	346151	100,00	391969,5	100,00	470946	100,00

Що стосується структури пасивів, то за аналізований період в ній відбулися зміни у бік зменшення частки власного капіталу з одночасним збільшенням питомої ваги зобов'язань. Аналіз власного капіталу довів, що за визначений період він зріс у першу чергу за рахунок скорочення накопиченого дефіциту.

Далі проаналізуємо фінансові результати та фінансовий стан АТ КБ «ПриватБанк».

2.2 Дослідження фінансових результатів і фінансового стану Банку

Фінансовим результатом діяльності комерційного банку є прибуток, який залежить переважно від співвідношення його доходів і витрат. Фінансові результати діяльності банку характеризують ефективність функціонування банку. Різні сторони діяльності банку одержують закінчену грошову оцінку в системі показників фінансових результатів. Узагальнено ці показники представлені у звіті про фінансові результати (звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід). Основне призначення системи показників фінансових результатів банку полягає у всебічному, комплексному відображенні підсумків їх діяльності.

Прибуткова діяльність банку дає можливість керівництву збільшити капітал банку, що в свою чергу підвищує рівень фінансової стійкості

установи.

Аналіз динаміки фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., млн грн

Назва статті	2020 рік	2021 рік	Зміна відн., %	2022 рік	Зміна відн., %
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи	33563	35854	6,83	43686	21,84
Процентні витрати	(11943)	(6537)	-45,26	(3768)	-42,36
Чистий процентний дохід	21620	29317	35,60	39918	36,16
Прибуток від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності)	(1809)	(856)	-52,68	(15396)	1698,60
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності	19811	28461	43,66	24522	-13,84
Комісійні доходи	27649	35057	26,79	32945	-6,02
Комісійні витрати	(8888)	(11840)	33,21	(12505)	5,62
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою	3103	3226	3,96	14655	354,28
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти	(7460)	1017	113,63	(7760)	-663,03
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	32	300,00	119	271,88
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	16045	(7666)	-147,78	2608	134,02
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	(256)	(873)	241,02	267	130,58
Витрати на виплати працівникам	(8213)	(8904)	8,41	(10096)	13,39
Амортизаційні витрати	(1790)	(2183)	21,96	(1970)	-9,76
Інші адміністративні та операційні витрати	(16742)	(2348)	-85,97	(10473)	346,04
Інші доходи	1429	1286	-8,27	2815	118,89
Інші прибутки (збитки)	(104)	(111)	6,73	(458)	312,61
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	(6)	(164)	2633,33	(1)	-99,39

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5	6
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю	-	77	100,00	4	-94,81
Прибуток до оподаткування	24586	35067	42,63	34672	-1,13
Витрати на оплату податку (доходи від повернення податку)	(25)	(17)	-32,00	(4474)	26217,65
Прибуток за рік	24561	35050	42,71	30198	-13,84

Зазначимо, що за аналізований період Банк отримував прибуток, однак, динаміка нестійка. У 2021 р. у порівнянні з 2020 р. прибуток за рік збільшився на 42,71% та склав 35050,00 млн грн, а в 2022 р. прибуток скоротився на 13,84% та склав 30198,00 млн грн. Основна частина доходу Банку складається з процентних і комісійних доходів, однак, у 2022 р. процентні доходи мали позитивну динаміку (зросли на 21,84%), а комісійні, навпаки, зменшилися на -6,02%. Крім того, у 2022 р. значно збільшився чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою (на 354,28%).

В структурі доходів найбільшу частку займали процентні доходи.

Динаміка прибутку Банку за рік подано на рис. 2.4.

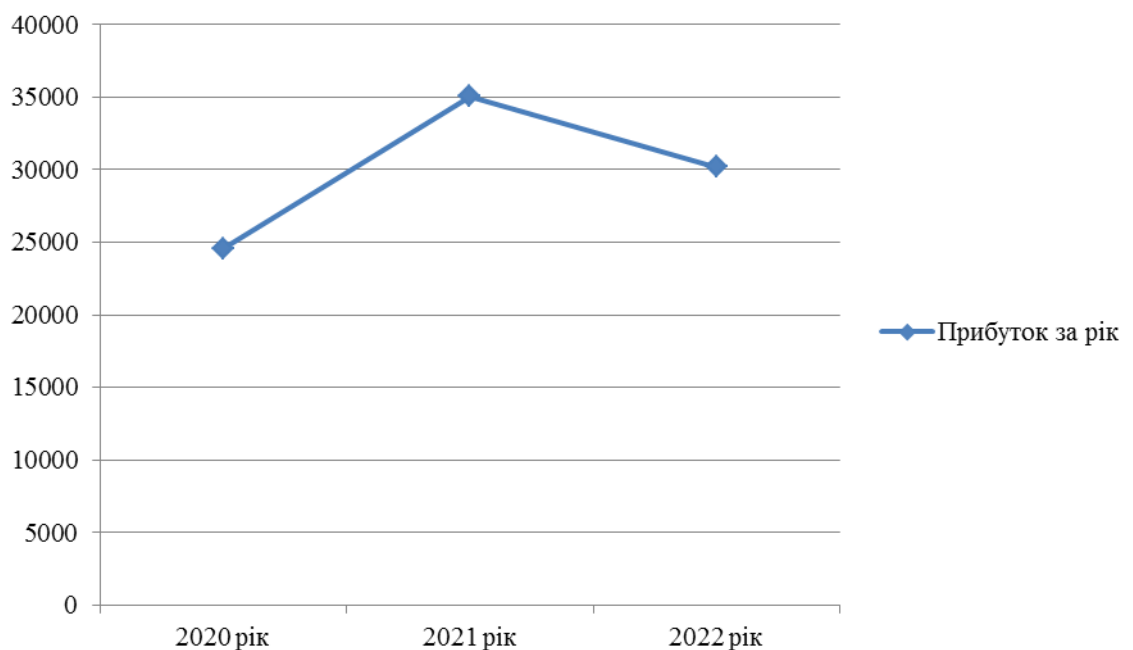

Рисунок 2.4 – Динаміка прибутку за рік АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., млн грн

Проаналізуємо також відносні показники, що характеризують ефективність управління банком. Рівень окупності прибутком статутного та загального капіталу, активів (у тому числі дохідних), а також витрат банку характеризує їх рентабельність.

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ефективність діяльності банку, подано в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ефективність діяльності банку [22, с. 576]

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначає
Рентабельність за чистим прибутком		
1. Рентабельність активів, %	$R_a = \frac{ЧП}{Азаг}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічних активів у цілому (Азаг)
2. Рентабельність дохідних активів, %	$R_{д.а} = \frac{ЧП}{Ад}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічних дохідних активів (Ад)
3. Рентабельність загального капіталу, %	$R_{з.к} = \frac{ЧП}{Кзаг}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічного загального капіталу (Кзаг)
4. Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу), %	$R_{а.к} = \frac{ЧП}{Ка.к}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічного акціонерного капіталу (Ка.к)
5. Рентабельність діяльності за витратами, %	$R_v = \frac{ЧП}{Взаг}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) усіх витрат банку (Взаг)
6. Продуктивність праці середньорічного працівника, грн/чол.	$R_{пр} = \frac{ЧП}{СП}$	Рівень чистого прибутку (ЧП) на одного середньорічного працівника (СП)

Рентабельність діяльності банку за витратами є головним показником, узагальнює його діяльність, бо тільки рівень витрат і доходів формують як рівень балансового, так і чистого прибутку. Усі інші показники рентабельності є похідними, і їх визначення можливе лише тоді, коли на основі доходів і витрат одержаний прибуток.

Одним із факторів зниження рентабельності дохідних активів є зростання їх середньорічного обсягу, тоді як зростання чистого прибутку відбувається нижчими темпами. При цьому, значне зростання дохідних активів – позитивне явище і свідчить про перспективність їх менеджменту в наступному періоді.

Рентабельність загального капіталу, як і статутного фонду, характеризує діяльність банку з погляду ефективності управління щодо розміщення активів, тобто їх можливості приносити доход. Варто звернути увагу, що випадки різкого зростання цього показника можуть свідчити про наявність операцій з високим рівнем кредитного ризику, різкі зміни в зменшенні можуть відображати високий рівень іммобілізації активів і, як наслідок, ризик втрат оперативного мобільного управління активами. Водночас плавні зміни при виникненні будь-якого тренду (зміни) можуть свідчити про кваліфіковано сформовану структуру активів банку.

Продуктивність праці – показник, що характеризує величину чистого прибутку на одного середньорічного працівника. Порівняно з іншими розглянутими вище показниками, що характеризують ефективність управління банком, застосовується в практиці банківської діяльності меншою мірою, бо його рівень не відображає, так як в інших галузях економіки, досягнутий рівень, а тільки додатково розкриває роль персоналу в результатах діяльності [22, с. 577].

Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів рентабельності АТ КБ «ПриватБанк» подано в табл. 2.9.

Таким чином, на протязі 2020-2022 рр. Банк працював рентабельно, що говорить про ефективну діяльність у сфері управління Банком за цей період. Однак динаміка нестійка, в 2021 р. у порівнянні з 2020 р. прослідковується зростання величин рентабельності усіх видів, а у 2022 р. зниження рентабельності, що пов'язано зі скороченням величини чистого прибутку у 2022 р.

У методичній літературі з аналізу банківської діяльності та в практичній діяльності банків поки ще не склалася єдина система показників, яка в узагальнюючому вигляді характеризує фінансовий стан банків. Кожний банк використовує свої методики, що включають різні показники, які часто суттєво різняться. Оціночні показники являють собою коефіцієнти, що розраховуються на основі даних балансу комерційного банку та звіту про

прибутки і збитки.

Таблиця 2.9 – Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів рентабельності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Назва показника	Ум. познач.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміна відносна у % або зміна абсолютна	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
Вихідні дані, млн грн						
1. Чистий прибуток (збиток)	<i>ЧП (ЧЗ)</i>	24561	35050	30198	42,71	-13,84
2. Середньорічні активи	<i>Азаг</i>	346151	391969,5	470946	13,24	20,15
3. Середньорічні дохідні активи	<i>Ад</i>	270305	309264,5	364205,5	14,41	17,77
4. Середньорічний загальний капітал	<i>Кзаг</i>	53841,5	59836	62202	11,13	3,95
5. Середньорічний статутний фонд (акціонерний капітал)	<i>Ка.к</i>	206060	206060	206060	0,00	0,00
6. Загальні витрати	<i>Взаг</i>	47576	31812	38812	-33,13	22,00
7. Середньорічна чисельність працівників, осіб	<i>СЧП</i>	22000	20500	18700	-6,82	-8,78
Коефіцієнти ефективності за чистим прибутком						
1. Рентабельність активів, % (ряд. 1 : ряд. 2)	<i>Ра</i>	7,09	8,94	6,41	1,85	-2,53
2. Рентабельність дохідних активів, % (ряд. 1 : ряд. 3)	<i>Рд.а</i>	9,09	11,33	8,29	2,24	-3,04
3. Рентабельність загального капіталу, % (ряд. 1 : ряд. 4)	<i>Рз.к</i>	45,62	58,58	48,55	12,96	-10,03
4. Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу), % (ряд. 1 : ряд. 5)	<i>Ра.к</i>	11,92	17,00	14,65	5,08	-2,35
5. Рентабельність діяльності по витратах, % (ряд. 1 : ряд. 6)	<i>Рв</i>	51,62	110,17	77,80	58,55	-32,37
6. Продуктивність праці середньо-річного працівника, тис.грн/чол. (ряд. 1 : ряд. 7)	<i>Рпр.</i>	1116,41	1709,76	1614,87	53,15	-5,55

Оцінку фінансового стану банку здійсимо з використанням основних

груп показників: ліквідності; фінансової стійкості; ділової активності.

Під ліквідністю банку розуміють його здатність швидко перетворювати свої активи в грошові кошти з мінімальною втратою їх вартості з метою своєчасного виконання своїх зобов'язань. Причиною важливості підтримання належної ліквідності комерційного банку є сама специфіка його діяльності: він оперує великою масою чужих грошей, які в будь-який момент можуть бути вилучені їх власниками.

Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел та напрямів використання коштів, зокрема таких, як видача кредитів та здійснення витрат. Ліквідність банку ґрунтується на постійному підтриманні об'єктивно необхідного співвідношення між трьома її складовими – власним капіталом банку, залученими та розміщеними ним коштами через оперативне управління їх структурними елементами.

Джерелами коштів для виконання зобов'язань банку є грошові кошти банку (готівка в касі та кошти на кореспондентських рахунках), активи, що можуть бути швидко перетворені в грошові кошти, міжбанківські кредити, які за необхідності можуть бути отримані з міжбанківського ринку чи від Центрального банку [46, с. 153-155].

З метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановлює для всіх комерційних банків економічні нормативи. Серед них є і нормативи ліквідності, виконання яких покликане забезпечити достатню ліквідність комерційних банків, допомагає проаналізувати здатність комерційного банку виконувати свої зобов'язання, а в динаміці – ще й оцінити тенденції змін ліквідності банку, знання яких є необхідною передумовою якісного управління ліквідністю, а отже, й доброго фінансового стану банку, стабільності всієї банківської системи.

Національний банк України установив такі нормативи ліквідності:

– норматив миттєвої ліквідності ($H4$) встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках). Він визначається як співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках ($A_{вл}$) до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками ($Зп$), за формулою:

$$H4 = \frac{A_{вл}}{Зп} . \quad (2.1)$$

До зобов'язань, що обліковуються за поточними рахунками, належать кошти до запитання інших банків, розміщені в банку (у тому числі кошти НБУ), кошти бюджетів, кошти до запитання юридичних та фізичних осіб, кошти на клірингових та транзитних рахунках.

Нормативна величина $H4$ має бути не меншим, ніж 20%;

– норматив поточної ліквідності ($H5$) встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку.

Для розрахунку нормативу поточної ліквідності враховуються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів (включно). Цей норматив визначається як співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності терміном погашення до 30 днів ($A_{пв}$) до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 30 днів ($З$) за формулою:

$$H5 = \frac{A_{пв}}{З} . \quad (2.2)$$

До активів первинної та вторинної ліквідності в розрахунку нормативу поточної ліквідності належать: готівкові кошти; банківські метали; кошти на кореспондентських рахунках, відкриті в Національному банку та інших

банках; строкові депозити, розміщені в Національному банку та інших банках; боргові цінні папери, що рефінансуються та емітовані Національним банком, у портфелі банку на продаж та на інвестиції; боргові цінні папери в портфелі банку на продаж та на інвестиції; надані кредити.

До зобов'язань належать: кошти до запитання; короткострокові та довгострокові кредити, які одержані від Національного банку та інших банків; кошти бюджету України; строкові депозити інших банків та клієнтів; цінні папери власного боргу, емітовані банком; субординований борг банку; зобов'язання і вимоги за всіма видами гарантій, порук, авалів; зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам і банкам.

Нормативна величина $H5$ має бути не менше, ніж 40%;

– норматив короткострокової ліквідності ($H6$) встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Норматив короткострокової ліквідності визначають як співвідношення ліквідних активів терміном погашення до одного року ($Aл$) до короткострокових зобов'язань терміном погашення до одного року ($Зк$) за формулою:

$$H6 = \frac{Aл}{Зк}. \quad (2.3)$$

До ліквідних активів у розрахунку нормативу короткострокової ліквідності включаються: готівкові кошти; банківські метали; кошти на кореспондентських рахунках, відкриті в Національному банку та інших банках; короткострокові депозити, розміщені в Національному банку та інших банках; короткострокові кредити, надані іншим банкам.

До короткострокових зобов'язань належать: кошти до запитання; кошти бюджету України; короткострокові кредити, одержані від Національного банку та інших банків; короткострокові депозити інших

банків і клієнтів; короткострокові цінні папери власного боргу, емітовані банком; зобов'язання і вимоги за всіма видами гарантій, авалів; зобов'язання з кредитування, які надані банкам і клієнтам.

Нормативна величина *H6* має бути не менше, ніж 20%.

Коефіцієнти, які характеризують ліквідність, аналізуються в динаміці, що дає змогу виявити загальні тенденції в зміні ліквідності банківської системи та окремого банку. У табл. 2.10 наведено вихідні дані та розрахунок нормативів ліквідності Банку.

Таблиця 2.10 – Вихідні дані та розрахунок нормативів ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Назва показника	Ум. познач.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відносна зміна, %	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
Вихідні дані, млн грн						
1. Високоліквідні активи (ГК в касі та на коррахунках)	<i>Авл</i>	47902,5	51373	74607,5	7,25	45,23
2. Зобов'язання за поточними рахунками	<i>Зп</i>	276512,5	318935,5	398636,5	15,34	24,99
3. Активи первинної та вторинної ліквідності	<i>Апв</i>	131273,5	108643,5	207798,5	-17,24	91,13
4. Зобов'язання банку терміном погашення 30 днів	<i>З</i>	280483	318946,5	398702	13,71	25,01
5. Активи ліквідні терміном погашення до одного року	<i>Ал</i>	321055	333693	442289,5	3,94	32,54
6. Короткострокові зобов'язання терміном погашення до одного року	<i>Зк</i>	283822,5	322858	401840	13,75	24,46
Розрахунок коефіцієнтів					Оптимальне значення	
1. Норматив миттєвої ліквідності, частка од.	<i>H4</i>	0,17	0,16	0,19	не менше 0,20	
2. Норматив поточної ліквідності, частка од.	<i>H5</i>	0,47	0,34	0,52	не менше 0,40	
3. Норматив короткострокової ліквідності, частка од.	<i>H6</i>	1,13	1,03	1,10	не менше 0,20	

За розрахованими коефіцієнтами, у 2020-2022 рр. Банк дотримувався нормативних вимог НБУ щодо поточної і короткострокової ліквідності та забезпечував активами свою здатність погашати вимоги перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Динаміка величин нормативів ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. подано на рис. 2.4.

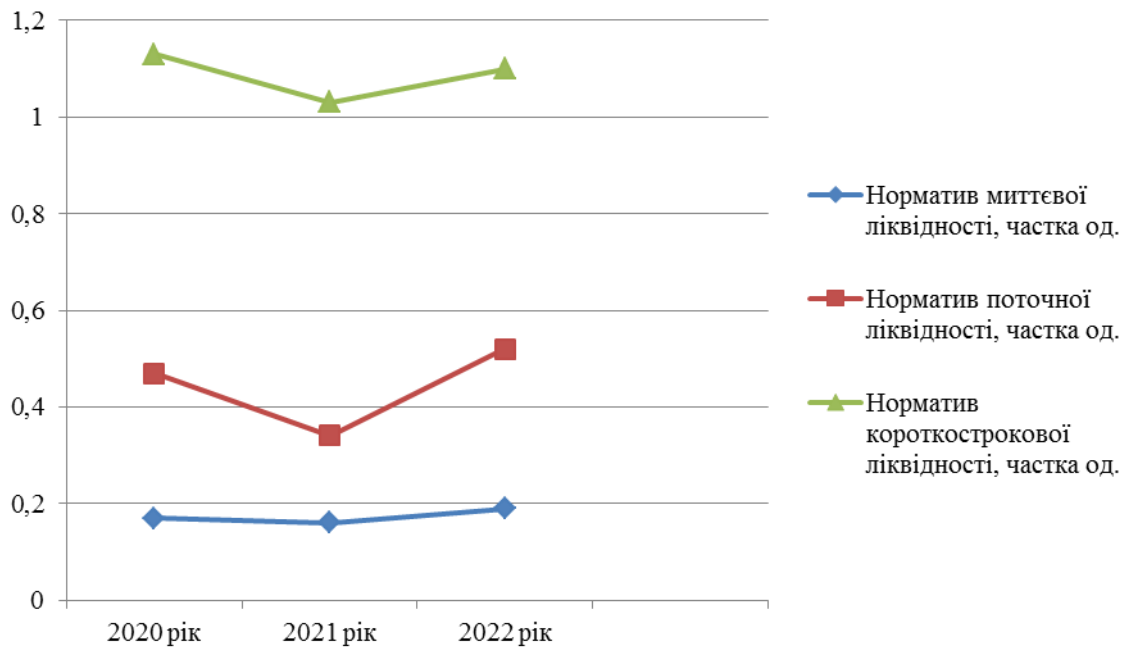

Рисунок 2.4 – Динаміка величин нормативів ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Також оцінимо також ділову активність банку, яку рекомендують визначити через аналіз взаємозв'язку оцінки ресурсного потенціалу банку (пасивів) і його використання як у цілому в активах, так і його окремих вкладень в інвестиції, в кредитний портфель, у матеріально-технічне забезпечення [22, с. 562].

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективністю та раціональністю їх розміщення. Показники ділової активності дають змогу інтерпретувати стан і використання банком економічного потенціалу, тобто наявних і прихованих можливостей, і вагомість взятих на себе ризиків господарювання.

Узагальнення коефіцієнтів, алгоритм розрахунку та їх економічний зміст подано в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ділову активність банку [22, с. 563]

№	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника
1	2	3	4
а) в частині пасивів			
1	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	$K_{зк} = \frac{Зк}{П_{заг}}$	Питома вага залучених коштів ($Зк$) у загальних пасивах ($П_{заг}$)
2	Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	$K_{змбк} = \frac{МБК}{П_{заг}}$	Питома вага одержаних міжбанківських кредитів ($МБК$) у загальних пасивах ($П_{заг}$)
3	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	$K_{зда} = \frac{Да}{Зк}$	Співвідношення дохідних активів ($Да$) і залучених коштів ($Зк$)
4	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	$K_{зкр} = \frac{КР}{Зк}$	Питома вага кредитного портфеля ($КР$) у залучених коштах ($Зк$)
5	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	$K_{дскр} = \frac{КР}{Дс}$	Співвідношення кредитного портфеля ($КР$) і депозитів строкових ($Дс$)
б) в частині активів			
1	Коефіцієнт дохідних активів	$K_{да} = \frac{Ад}{Аз}$	Питома вага дохідних активів ($Ад$) у загальних активах ($Аз$)
2	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	$K_{кра} = \frac{КР}{Аз}$	Питома вага кредитного портфеля ($КР$) у загальних активах ($Аз$)
3	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	$K_{ia} = \frac{ЦПП}{Аз}$	Питома вага портфеля цінних паперів і паїв ($ЦПП$) у загальних активах ($Аз$)
4	Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	$K_{ida} = \frac{ЦПП}{Ад}$	Питома вага інвестицій ($ЦПП$) у дохідних активах ($Ад$)
5	Коефіцієнт проблемних кредитів	$K_{нкр} = \frac{КР_{пб}}{КР}$	Питома вага проблемних (прострочених і безнадійних) кредитів ($КР_{пб}$) у кредитному портфелі в цілому ($КР$)

Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів ділової активності подано в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів ділової активності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

№	Назва показника	Ум. позн.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відносна зміна, %	
						2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7	8
I. У частині пасивів							
а) Вихідні дані, млн грн							
1	Пасиви загальні	$P_{заг}$	346151	391969,5	470946	13,24	20,15
2	Залучені кошти всього	Z_k	292309,5	332133,5	408744	13,62	23,07
3	Міжбанківські кредити одержані	$МБК_{од}$	110	11	1,5	-90,00	-86,36
4	Кредитний портфель	KP	57282,5	61619,5	68151	7,57	10,60
5	Активи дохідні	A_d	244216,5	283613,5	299165,5	16,13	5,48
б) Коефіцієнти ділової активності пасивів, частка од.							
1	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів (ряд. 2 : ряд. 1)	$K_{зк}$	0,84	0,85	0,87	1,19	2,35
2	Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (ряд. 3 : ряд. 1)	$K_{змбк}$	0,000320	0,000030	0,000003	-90,62	-90,00
3	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи (ряд. 2 : ряд. 5)	$K_{зда}$	1,19	1,17	1,37	-1,68	17,09
4	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (ряд. 4 : ряд. 2)	$K_{зкр}$	0,19	0,18	0,17	-5,26	-5,56
II. У частині активів							
а) Вихідні дані, млн грн							
1	Активи загальні	A_z	346151	391969,5	470946	13,24	20,15
2	Активи дохідні	A_d	244216,5	283613,5	299165,5	16,13	5,48
3	Кредитний портфель	KP	57282,5	61619,5	68151	7,57	10,59
4	Вкладення в цінні папери і в паї асоційованих компаній	$ЦПП$	186934	222009	231044,5	100,37	4,05
5	Прострочені і безнадійні кредити	$KP_{нб}$	2380	2773	2123	16,51	-23,44
б) Коефіцієнти ділової активності активів, частка од.							
1	Коефіцієнт рівня дохідних активів (ряд. 2 : ряд. 1)	$K_{да}$	0,71	0,72	0,64	1,41	-11,11

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6	7	8
2	Коефіцієнт кредитної активності (ряд. 3 : ряд. 1)	$K_{кра}$	0,17	0,16	0,15	-5,88	-6,25
3	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь (ряд. 4 : ряд. 1)	K_{ia}	0,54	0,57	0,49	5,56	-14,04
4	Коефіцієнт (частка) інвестицій у доходних активах (ряд. 4 : ряд. 2)	$K_{iда}$	0,76	0,78	0,77	2,63	-1,28
5	Коефіцієнт проблемних кредитів (ряд. 5 : ряд. 3)	$K_{нкр}$	0,041	0,045	0,031	9,76	-31,11

З даних (табл. 2.12) видно, що водночас коефіцієнти, а отже, і рівні активності розміщення та використання залучених коштів в активи банку, були недостатньо високими та мали здебільшого від'ємну динаміку. Так, коефіцієнти використання залучених коштів у доходні активи у 2020-2022 рр. становили 1,19; 1,17; 1,37, відповідно, а в кредитний портфель – 0,19; 0,18 і 0,19, відповідно.

Фахівці вважають, що частка доходних активів у загальних активах банку повинна бути на рівні 0,75-0,85. Зменшення частки доходних активів нижче 0,70 свідчить про можливі проблеми в діяльності банку [54, с. 463].

Величини частки доходних активів у банку відповідають зазначеним нормативам, однак, мають тенденцію до зниження. Ділова активність активів характеризується рівнем вкладень ресурсів банку в доходні активи, кредитний портфель, у цінні папери та розкриває як досягнутий рівень, так і можливості банку в даний період. Збільшення доходних активів у цілому (на 16,13% у 2021 р. та на 5,48% у 2022 р.), з їх диверсифікацією в кредитний та інвестиційний портфелі, за більшістю показників свідчить про утримання ділової активності Банку та розширення власного місця на фінансовому ринку і те, що Банк намагається зменшити ризики, що виражається в збільшенні статутного капіталу, щоб мати вільні кошти.

Активність залучення коштів у цінні папери та пайова участь мала

нестійку динаміку, оскільки у 2021 р. підвищилася на 5,56% – з 0,54 до 0,57, а у 2022 р. – знизилася на 14,04% до 0,49. Величина частки інвестицій у доходних активах мала аналогічну динаміку – у 2021 р. підвищилася на 2,63% з 0,76 до 0,78, а у 2022 р. – знизилася на 1,28% до 0,77.

Негативно впливає на ділову активність наявність у Банку у 2020-2022 рр. проблемних кредитів. Так, у 2021 р. величина коефіцієнту проблемних кредитів у порівнянні з 2020 р. збільшилася на 9,76% та склала 0,045, однак, у 2022 р. вона знизилася на 31,11% та склала 0,031, що може позитивно характеризувати ситуацію з поверненням виданих кредитів.

Таким чином, можна зробити висновок, що у 2020-2022 р. у Банка була тенденція до уповільнення ділової активності, що пов'язано з багатьма факторами і, перш за все, з війною в Україні, економічною нестабільністю, але в той же час АТ КБ «ПриватБанк» робить все можливе для зменшення загроз свого існування та покращення свого стану.

На основі проаналізованих показників фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» слід зазначити, що протягом аналізованого періоду показники ділової активності та ліквідності характеризують фінансовий стан Банку як задовільний.

Оцінимо також фінансову стійкість банку, використовуючи такі коефіцієнти [22, с. 555]:

- коефіцієнт надійності;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів;
- коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом;
- коефіцієнт мультиплікатора капіталу.

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують фінансову стійкість банку, наведено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують фінансову стійкість банку [22, с. 558]

№	Назва показника	Алгоритм розрахунку за балансом	Економічний зміст показника визначає
1	Коефіцієнт надійності	$K_n = \frac{K}{3_k}$	Співвідношення власного капіталу (K) до залучених коштів (3_k). Рівень залежності банку від залучених коштів
2	Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{фв} = \frac{3_k}{K}$	Співвідношення зобов'язань банку (3_k) і капіталу (K), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів – достатність капіталу	$K_{ук} = \frac{K}{A_{заг}}$	Розкриває достатність сформованого власного капіталу (K) в активізації та покритті різних ризиків
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$K_{зк} = \frac{A_k}{K}$	Співвідношення капіталізованих активів (A_k) і власного капіталу (K). Показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
5	Коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом	$K_{зда} = \frac{(K - НАд - 3б)}{Aд}$, де $НАд$ – недоходні активи; $Aд$ – доходні активи; $3б$ – збитки	Сигналізує про захист доходних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{мк} = \frac{A}{K_a}$	Ступінь покриття активів (A) (акціонерним) капіталом (K_a)

Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості банку подано в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

№	Назва показника	Ум. позн.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відносна зміна, %	
						2021/ 2020	2022/ 2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Вихідні дані, млн грн							
1	Власний капітал	K	53841,5	59836	62202	11,13	3,95
2	Статутний капітал	K_a	206060	206060	206060	0,00	0,00

Продовження таблиці 2.14

1	2	3	4	5	6	7	8
3	Залучені кошти	Z_k	292309,5	332133,5	408744	13,62	23,07
4	Активи загальні	A	346151	391969,5	470946	13,24	20,15
5	Активи дохідні	A_d	244216,5	283613,5	299165,5	16,13	5,48
6	Активи недохідні	HA_d	9984	10596,5	10466	6,13	-1,23
7	Активи капіталізовані	A_k	94	182,5	162	94,15	-11,23
8	Збитки	Z_b	-	-	-	-	-
Коефіцієнти фінансової стійкості, частка од.						Оптимальне значення	
1	Коефіцієнт надійності (ряд. 1 : ряд. 3)	K_n	0,184	0,180	0,152	не менше 5%	
2	Коефіцієнт «фінансового важеля» (ряд. 3 : ряд. 1)	$K_{фв}$	5,42	5,55	6,57	у межах 1 : 20	
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (ряд. 1 : ряд. 4)	$K_{ук}$	0,156	0,152	0,132	не менше 10%	
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу (ряд. 7 : ряд. 1)	$K_{зк}$	0,0017	0,0031	0,0026	-	
5	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (ряд. 4 : ряд. 2)	$K_{мк}$	1,68	1,90	2,29	12,00-15,00	
6	Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом ((ряд. 1 – ряд. 6 – ряд. 8) : ряд. 5)	$K_{зда}$	0,179	0,174	0,173	-	

З наведених даних (табл. 2.14) видно, що коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 5,0%) мав нестійку динаміку: збільшився у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. і становив 18,00%, а у 2022 р. – 15,20%. Тобто Банк мав достатньо високу забезпеченість власним капіталом і, отже, високу

надійність, тобто він досяг того рівня, за якого не залежить від стихій у залученні вільних коштів грошового ринку, бо має свої, дешевші, які можна розміщати в кредити господарюючим суб'єктам та в інвестиції.

Коефіцієнт фінансового важеля при максимально допустимому співвідношенні 1 : 20 становив: у 2021 р. – 5,5, у 2022 р. – 6,57. Це свідчить про те, що банк підвищив активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку, навіть за достатньо високого забезпечення власними. Величина коефіцієнту участі власного капіталу у формуванні активів за аналізований період зменшився з 15,20% у 2020 р. до 13,20% у 2022 р., однак, відповідав оптимальному значенню (не менше 10%). Коефіцієнт захищеності власного капіталу мав нестійку динаміку: в 2021 р. у порівнянні з 2020 р. підвищився з 0,0017 до 0,0031 частки. од., в 2022 р. знизився до 0,0026, що говорить про деяке зниження рівня захищеності власного капіталу.

Щодо коефіцієнту захищеності доходних активів власним капіталом, то у продовж 2020-2022 рр. його величина мала позитивну динаміку, Банк з 2020 р. отримувал прибуток.

Що стосується коефіцієнта мультиплікатора капіталу, який характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то за оптимального співвідношенні 12,0-15,0 разів він у 2020 р. становив 1,68, у 2021 р. – 1,90, а у 2022 р. збільшився до 2,29, однак, фактичні значення коефіцієнту замалі, і це свідчить, насамперед, про те, що темп зростання активів менше темпу зростання акціонерного капіталу, а відповідно це негативно характеризує менеджмент власного капіталу.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова стійкість банку у цілому забезпечена його капіталом і він може захищати банк від ймовірних ризикованих втрат, але ступінь покриття активів акціонерним капіталом знаходиться на низькому рівні та Банк за аналізований період знизив захист доходних активів власним капіталом, що говорить про недостатньо ефективний менеджмент власного капіталу.

Таким чином, на основі проаналізованих показників фінансового стану

Банку слід зазначити, що протягом аналізованого періоду показники ділової активності, ліквідності та достатності капіталу АТ КБ «ПриватБанк» мають задовільний рівень, однак, за деякими показниками не досягнуті величини, що відповідають нормативам.

Висновки до розділу 2

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» (АТ КБ «ПриватБанк») – це міжрегіональний, системний та універсальний банк із розгалуженою мережею філій та відділень по всій території України та за її межами.

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє Банк, переважають зобов'язання банку. Загальна сума зобов'язань Банку у 2002-2022 рр. збільшилася, причому у 2022 р. більшими темпами, ніж у 2021 р. (23,07% у 2022 р. і 13,62% у 2021 р.). Зростання зобов'язань банку відбувалося за рахунок зростання коштів клієнтів (на 79701,00 млн грн, або 24,99% у 2022 р.). За іншими статтями в основному було зменшення надходжень.

В структурі зобов'язань банку на протязі аналізованого періоду значну частку складають кошти клієнтів, що відповідає характерному для банку типу депозитної політики.

Аналіз динаміки та структури активів Банку показав, що за аналізований період величина активів збільшилася на 124 795,00 млн грн, або на 36,05%, при цьому, у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина активів збільшилася на 458 18,50 млн грн, або на 13,24%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. – на 78 976,50 млн грн, або на 20,15%.

Водночас збільшилась величина статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» – у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина збільшилась на 3 470,50 млн грн, або на 7,24%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. величина збільшилася на 23 234,50 млн грн, або на 45,23%. Відбулося збільшення

статті «Інвестиційні цінні папери» на протязі аналізованого періоду: у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина збільшилася на 35 060,00 млн грн, або на 18,75%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. величина збільшилася на 9 020,50 млн грн, або на 4,06%.

Зростання величини статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» позитивно характеризує діяльність Банку щодо реалізації політики підтримання ліквідності балансу. За статтею «Кредити та аванси клієнтам», її частка зменшилась у динаміці та в 2022 р. стаття склала 14,47%.

Таким чином, діяльність Банку направлена на нарощування темпів приросту ресурсної бази і це є ефективною політикою.

Аналіз динаміки пасивів АТ КБ «ПриватБанк» свідчить про збільшення загального обсягу пасивів, що було обумовлено зростанням як зобов'язань, так і власного капіталу. Що стосується структури пасивів, то за аналізований період в ній відбулися зміни у бік зменшення частки власного капіталу з одночасним збільшенням питомої ваги зобов'язань. Аналіз власного капіталу довів, що за визначений період він зріс у першу чергу за рахунок скорочення накопиченого дефіциту.

За аналізований період Банк отримував прибуток, однак, динаміка нестійка. У 2021 р. у порівнянні з 2020 р. прибуток за рік збільшився на 42,71% та склав 35 050,00 млн грн, а в 2022 р. прибуток скоротився на 13,84% та склав 30 198,00 млн грн. Основна частина доходу Банку складається з процентних і комісійних доходів, однак, у 2022 р. процентні доходи мали позитивну динаміку (зросли на 21,84%), а комісійні, навпаки, зменшилися на 6,02%. Крім того, у 2022 р. значно збільшився чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою (на 354,28%).

Таким чином, на протязі 2020-2022 рр. Банк працював рентабельно, що говорить про ефективну діяльність у сфері управління Банком за цей період. Однак динаміка нестійка, в 2021 р. у порівнянні з 2020 р. прослідковується зростання величин рентабельності усіх видів, а у 2022 р. зниження рентабельності, що пов'язано зі скороченням величини чистого прибутку у

2022 р.

Водночас коефіцієнти, а отже, і рівні активності розміщення та використання залучених коштів в активи банку, були недостатньо високими та мали здебільшого від'ємну динаміку. Негативно впливає на ділову активність наявність у Банку у 2020-2022 рр. проблемних кредитів.

Таким чином, можна зробити висновок, що у 2020-2022 р. у Банка була тенденція до уповільнення ділової активності, що пов'язано з багатьма факторами і, перш за все, з війною в Україні, економічною нестабільністю, але в той же час АТ КБ «ПриватБанк» робить все можливе для зменшення загроз свого існування та зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки.

3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОЦІНКИ ТА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

3.1 Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк»

В сучасних умовах існування банківської системи особливо актуальним є завдання оцінки фінансово-економічної безпеки комерційних банків, а відповідно і розробка критеріїв і показників, що дають якісну та кількісну характеристику її рівня. Від адекватної оцінки сучасного рівня безпеки банків багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження та запобігання наявним та потенційним загрозам у банківській системі, а відтак економічній і соціальній сферам України.

Тому, для ефективного пошуку шляхів зміцнення фінансово-економічної безпеки комерційного банку, проведемо оцінку рівня його фінансово-економічної безпеки. Таку оцінку здійснимо з використанням скорингової методики, що відноситься до кількісних методів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки комерційних банків. Основою цієї методики є розрахунок кількості балів, який здійснюється за оцінками фінансових коефіцієнтів і показників. Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансово-економічної безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

Кожний банк у процесі роботи прагне знайти межу між прибутковістю та ризиком, які знаходяться в прямій залежності. Тобто свідомо йдучи на великі ризики, банк сподівається отримати значний прибуток. Однак необхідно враховувати, що при великих ризиках і значному прибутку діяльність фінансової установи залежить від багатьох факторів. У результаті це може спричинити його неплатоспроможність і, як наслідок, банкрутство.

Водночас отримання незначних обсягів прибутку, що можливе при невисокому рівні ризиків, ставить під сумнів доцільність діяльності даного суб'єкта ринкової економіки, оскільки саме прибуток є основним мірилом ефективності роботи [29, с. 196].

Оскільки фінансово-економічну безпеку банку визначають рівнем його захищеності та ступенем ефективності діяльності, основою методики оцінки фінансово-економічної безпеки банку є дві групи показників [49, с. 91]:

- показники, які характеризують ефективність діяльності банку;
- показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам.

Показники ефективності, формули їх розрахунку та їх характеристик наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Показники ефективності діяльності банку [49, с. 92]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
1	2	3	4
1. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од.	<i>Процентні доходи</i> <i>Процентні витрати</i>	Збалансованість процентних операцій банку	Більше 1
2. Рентабельність активів, %	<i>Чистий прибуток</i> <i>Активи</i>	Ефективність роботи керівництва банку. Віддача від вкладених коштів. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк. На сьогоднішній день порогове значення – 1,5%
3. Рівень процентної маржі (кредити – депозити) (чиста процентна маржа), %	<i>(Процентні доходи – Процентні витрати)</i> <i>Активи</i>	Характеризує ефективність процентної політики. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк. На думку окремих авторів, порогове значення – 5%

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
4. Ефективність роботи банку, частка од.	<i>Доходи</i> <i>Витрати</i>	Загальна ефективність роботи банківської установи. Її здатність генерувати дохід	Більше 1
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од.	<i>Комісійні доходи</i> <i>Комісійні витрати</i>	Здатність банку заробляти на наданні комісійних послуг	Більше 1
6. Прибуток на одного працівника, грн/чол.	<i>Чистий прибуток</i> <i>Кількість працівників</i>	Продуктивність (ефективність) праці працівників банку. Чим значення вище, тим краще	Не нижче середньогалузевого або середнього значення по групі (I, II, III, IV), в яку входить банк

Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані та розрахунок коефіцієнтів ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Назва показника	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Порогова величина	Відносна зміна в %, або абсолютна зміна	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
Вихідні дані, млн грн						
1. Чистий прибуток (збиток)	24561	35050	30198	-	42,71	-13,84
2. Середньорічні активи	346151	391969,5	470946	-	13,24	20,15
3. Процентні доходи	33563	35854	43686	-	6,83	21,84
4. Процентні витрати	(11943)	(6537)	(3768)	-	-45,26	-42,36
5. Доходи загальні	62641	72197	79446	-	15,26	10,04
6. Витрати загальні	47576	31812	38812	-	-33,13	22,00
7. Комісійні доходи	27649	35057	32945	-	26,79	-6,02
8. Витрати комісійні	(8888)	(11840)	(12505)	-	33,21	5,62
9. Середньорічна чисельність працівників, осіб	22000	20500	18700	-	-6,82	-8,78
1. Рентабельність активів, % (ряд. 1 : ряд. 2)	7,09	8,94	6,41	1,5%	1,85	-2,53

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнти ефективності						
2. Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа), % ((ряд. 3 – ряд. 4) : ряд. 2) · 100%	6,25	7,48	8,48	5,0%	1,23	1,00
3. Ефективність роботи банку (коефіцієнт окупності витрат доходами), частка од. (ряд. 5 : ряд. 6)	1,31	2,26	2,05	>1	0,95	-0,21
4. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од. (ряд. 3 : ряд. 4)	2,81	5,48	11,59	>1	2,67	6,11
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од. (ряд. 7 : ряд. 8)	3,11	2,96	2,63	>1	-0,15	-0,33
6. Прибуток на одного співробітника (продуктивність праці середньорічного працівника), тис. грн/чол. (ряд. 1 : ряд. 9)	1116,41	1709,76	1614,87	11,00 тис. грн/чол.	53,15	-5,55

Далі розрахуємо показники захищеності банку. Перелік показників захищеності банку та їх характеристика подано в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Показники, що характеризують рівень захищеності банку [49, с. 93-94]

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
1	2	3	4
1. Ліквідність (миттєва), %	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	Здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів	>20% (або 0,2)

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4
2. Рівень проблемних кредитів, %	<i>Проблемні кредити</i> <i>Кредитний портфель</i>	Характеризує якість кредитного портфеля. Рівень простроченої заборгованості в ньому	<5%
3. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од.	<i>Проблемні кредити</i> <i>Резерви під кредити</i>	Рівень покриття резервами потенційних збитків від кредитних операцій	<1
4. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, частка од.	<i>Кредити</i> <i>Зобов'язання</i>	Агресивність кредитної політики банку	Оптимально - 0,53-0,90; >0,90-низька кредитна стійкість; <0,53-загроза збитків
5. Коефіцієнт достатності капіталу, %	<i>Капітал</i> <i>(Зобов'язання + капітал)</i>	Співвідношення власних і залучених коштів	>10%
6. Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, частка од.	<i>Кредити видані</i> <i>Кредити отримані</i>	Характеризує тип кредитної політики, що проводиться банком на ринку міжбанківських запозичень	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної і фінансової стійкості банку
7. Загальна валютна позиція, %	<i>Відкрита валютна позиція</i> <i>Капітал банку</i>	Характеризує валютну стійкість банку, наскільки капітал банку покриває можливі збитки у разі несприятливої зміни валютних курсів	<30-35%

Вихідні дані для розрахунку показників, що характеризують рівень захищеності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 р., наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Вихідні дані для розрахунку показників, що характеризують рівень захищеності АТ КБ «ПриватБанк», у 2020-2022 рр.

Назва показника	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відносна зміна, %	
				2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6
Вихідні дані, млн грн					
1. Високоліквідні активи (ГК в касі та на коррахунках в НБУ)	47902,5	51373	74607,5	7,25	45,23

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	6	7
2. Поточні пасиви (короткострокові)	276512,5	318935,5	398636,5	15,34	24,99
3. Кредитний портфель	57282,5	61619,5	68151	7,57	10,59
4. Прострочені і безнадійні кредити	2380	2773	2123	16,51	-23,44
5. Величина резервів під кредитні операції	264407,5	203561	178381	-23,01	-12,37
6. Зобов'язання всього	292309,5	332133,5	408744	13,62	23,07
7. Капітал	53841,5	59836	62202	11,13	3,95
8. Міжбанківські кредити одержані	38715	15,5	65,5	-99,96	322,58
9. Видані міжбанківські кредити	26088,5	25651	65040	-1,67	153,56
10. Довга (+) відкрита валютна позиція	38215	40863	40565	6,93	-0,73

Розрахунок показників, що характеризують рівень захищеності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., подано в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Розрахунок коефіцієнтів захищеності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Назва показника	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Порогова величина	Абсолютна зміна	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнти захищеності						
1. Ліквідність (миттєва), % (ряд. 1 : ряд. 2)	17,32	16,11	18,71	>20%	-1,21	2,60
2. Рівень проблемних кредитів, % (ряд. 4 : ряд. 3)	4,15	4,50	3,11	<5%	0,35	-1,39
3. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од. (ряд. 4 : ряд. 5)	0,009	0,014	0,012	<1	0,005	-0,002

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4	5	6	7
4. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань (коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель), частка од. (ряд. 3 : ряд. 6)	0,196	0,186	0,167	0,53-0,90		
5. Коефіцієнт достатності капіталу, % ((ряд. 7 / (ряд. 6+ряд. 7)) · 100%	15,55	15,27	13,21	>10%		
6. Співвідношення виданих і отриманих міжбанківських кредитів, частка од. (ряд. 9 : ряд. 8)	0,674	1654,90	992,98	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної і фінансової стійкості банку	-	-
7. Загальна валютна позиція, % (ряд.10 : ряд. 7)	70,90	68,29	65,21	<30%		

Величини розрахованих показників демонструють недостатній рівень безпеки банку, крім того, у 2022 р. він ще й мав тенденцію до зниження.

Для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки Банку використаємо комплексну методику з інтегральним значенням у 130 балів – максимум по 10 балів на кожний із наведених показників (6+7). Тобто рівень фінансово-економічної безпеки визначимо за кількістю набраних балів.

Для усунення недоліків методики, що пов'язані з жорсткою прив'язкою до нормативних величин показників і недостатнім ступенем врахування динаміки зміни показників, використовують так звану «сіру зону», що характеризує значення показника, при якому важко однозначно

його оцінити. Тому доцільно використовувати як «сіру зону» інтервал $\pm 10\%$ від нормативного значення.

Розподіл балів з урахуванням величини показника наведений у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Розподіл балів з урахуванням величини відповідного показника [49, с. 96]

Параметр показника	Кількість балів
Гірше за нижній поріг «сірої зони»	0
Гірше за норматив, але вище за нижній поріг «сірої зони»	5
Краще за норматив, але гірше за верхній поріг «сірої зони»	7,5
Краще за норматив і вище за верхню межу «сірої зони»	10

У табл. 3.7 наведено величини «сірих зон» для кожного із зазначених показників, які розраховані на основі нормативних значень.

Таблиця 3.7 – Величини «сірих зон» для кожного із запропонованих у методиці показників [49, с. 96]

Назва показника	Нормативна величина	«Сіра зона»
1	2	3
1. Рентабельність активів, %	1,5	1,35-1,65
2. Рівень процентної маржі (кредити – депозити), %	>5	4,5-5,5
3. Ефективність роботи банку, частка од.	Більше 1	0,9-1,1
4. Ефективність операцій з процентними коштами, частка од.	Більше 1	0,9-1,1
5. Ефективність комісійної діяльності, частка од.	Більше 1	0,9-1,1
6. Прибуток на одного співробітника, грн/чол.	11000	10000-12000
7. Ліквідність (миттєва), %	>20	18-22
8. Рівень проблемних кредитів, %	<5	4,5-5,5
9. Коефіцієнт кредитних ризиків, частка од.	<1	0,9-1,1
10. Коефіцієнт достатності капіталу, %	>10	9-11
11. Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, частка од.	Оптимально – 0,53-0,90; >0,90 – низька кредитна стійкість; <0,53 – загроза збитків	0,5-0,9

Продовження таблиці 3.7

1	2	3
12. Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, частка од.	Якщо >1,4, то це загроза для кредитної та фінансової стійкості банку	1,25-1,55
13. Загальна валютна позиція, %	<30	27-33

Для врахування динаміки показників використовують додаткові бали. У випадку, якщо динаміка зміни показника позитивна, до поточної кількості балів за показником додається 1 бал. Якщо показник максимальний, бали не додаються. Якщо ж динаміка негативна, то відповідно віднімають 1 бал.

Оцінку рівня фінансової безпеки банку здійснимо за такою формулою [49, с. 97]:

$$\begin{aligned}
 S &= \sum \text{MAX}_i \cdot P_i + D_i, \\
 P_i &= 1,00; & K_i > Z_h; \\
 P_i &= 0,75; & K_i > t_i \text{ i } K_i < Z_h; \\
 P_i &= 0,50; & K_i < t_i \text{ i } K_i > Z_i; \\
 P_i &= 0,00; & K_i < Z_i,
 \end{aligned}
 \tag{3.1}$$

де S – загальна кількість балів;

MAX_i – кількість балів i -го показника;

t_i – нормативне значення i -го показника;

Z_h – верхня границя «сірої зони»;

Z_i – нижня границя «сірої зони»;

K_i – фактичне значення i -го показника;

D_i – премія/штраф у тенденції зміни i -го показника.

За результатами аналізу банк може отримати один з трьох типів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки: критичний (менше 80 балів), недостатній (80-110 балів), достатній (110-130 балів). Критична оцінка

означає серйозне порушення рівня фінансово-економічної безпеки банку. Недостатня оцінка свідчить про наявність ряду проблем у діяльності банку, які в майбутньому можуть стати причиною виникнення кризи. Достатня оцінка відповідає задовільному рівню фінансово-економічної безпеки банку.

Розрахунок інтегрального показника рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» наведено в табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Розрахунок інтегрального показника рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр., балів

№	Назва показника	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
		Розрахована величина	Кіл-ть балів	Розрахована величина	Кіл-ть балів	Розрахована величина	Кіл-ть балів
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Рентабельність активів	7,09	10	8,94	10+1	6,41	10-1
2.	Рівень процентної маржі (чиста процентна маржа)	6,25	10	7,48	10+1	8,48	10+1
3.	Ефективність роботи банку	1,31	10	2,26	10+1	2,05	10-1
4.	Ефективність операцій з процентними коштами	2,81	10	5,48	10-1	11,59	10+1
5.	Ефективність комісійної діяльності	3,11	10	2,96	10-1	2,63	10-1
6.	Прибуток на одного співробітника	1116,41	10	1709,76	10+1	1614,87	10-1
7.	Ліквідність (миттєва)	17,32	0	16,11	0-1	18,71	5+1
8.	Коефіцієнт проблемних кредитів	4,15	10	4,50	5+1	3,11	10+1
9.	Коефіцієнт кредитних ризиків	0,009	10	0,014	10+1	0,012	10-1
10.	Коефіцієнт достатності капіталу	15,55	10	15,27	10-1	13,21	10-1
11.	Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	0,196	0	0,186	0+1	0,167	0-1
12.	Співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів	0,674	5	1654,90	0-1	992,98	0+1
13.	Загальна валютна позиція, %	70,90	0	68,29	0+1	65,21	0+1

Продовження таблиці 3.8

1	2	3	4	5	6	7	8
14.	Інтегральний показник рівня економічної безпеки (сума балів)	-	95	-	88	-	94

Таким чином, на протязі 2020-2022 р. Банк був у зоні недостатньої фінансово-економічної безпеки (80-110 балів), що потребує вживання відповідних дій від керівництва Банку щодо зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки.

3.2 Рекомендації щодо зміцнення фінансово-економічної безпеки Банку

Зміцнення фінансово-економічної безпеки комерційного банку – це складний, безперервний і багатосторонній процес. Керівництво банку повинно розглядати безпеку як один з найважливіших напрямів їх управлінської діяльності. Для побудови ефективної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки банку необхідно залучати різних фахівців: не лише економістів, але і математиків, програмістів, психологів, аналітиків. Слід безперервно модернізувати інструментарій забезпечення фінансово-економічної безпеки банку. У свою чергу, власники банку повинні розуміти, що краще запобігати кризовим ситуаціям, і не економити ресурси на забезпечення фінансово-економічної безпеки, ніж потім збільшувати витрати, ліквідовуючи наслідки кризової ситуації.

Невід’ємною складовою комплексу заходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності є система страхування депозитів, яка забезпечує захист депозитів від ризику втрати вкладених коштів або мінімізацію цього ризику у разі банкрутства комерційних банків.

У підходах до створюваних систем страхування депозитів можна виділити: державну систему, яка припускає, що засновниками виступають органи державного управління і регулювання, це надає їй високий статус і дозволяє функціонувати як прибутковій організації, гарантує надійність контролю поточної діяльності; приватну систему, яка засновується приватними комерційними структурами. Це потенційно найбільш вигідне вкладення власних коштів. Але тут можливі протиріччя між інтересами прибутковості і виконанням створеною структурою основних завдань; змішану систему, статутний капітал якої формується як органами державного управління, так і приватними структурами, що сприяє розширенню можливостей по формуванню власних засобів [37, с. 51-53].

З урахуванням аналізу різних видів систем депозитного страхування та інститутів страхування можна констатувати, що її основними характеристиками стосовно України є [8, с. 15]:

- обов'язковість і обмеженість, активна державна підтримка, можливість відкриття спеціальної кредитної лінії НБУ або Міністерства фінансів України для забезпечення гарантій її ліквідності;

- встановлення єдиних рівнів ставок обов'язкових платежів для основної маси комерційних банків з можливістю їх диверсифікації для ризикованіших кредитних установ, одночасно система депозитного страхування може бути доповнена різними добровільними формами страхування депозитів, передусім на регіональному рівні, незалежними страховими організаціями, що діють без державної підтримки на комерційних началах, розподіл умов гарантування на кошти, розміщені на рахунках фізичних та юридичних осіб, без їх розділення, гарантування вкладів тільки фізичних осіб може розглядатися як тимчасовий захід з подальшим розширенням видів вкладів і категорій учасників.

У свою чергу, збільшення загального обсягу вкладів юридичних і фізичних осіб та розширення кола вкладників шляхом залучення потенційних клієнтів дозволить повніше задовольнити потреби існуючих клієнтів банків,

поліпшити ефективність їх обслуговування, удосконалити процедуру гарантування вкладів та підвищити зацікавленість в розміщенні коштів у банківських установах.

Тому загальна стратегія управління ресурсною базою АТ КБ «ПриватБанк» з метою подальшого зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки має на меті підвищення рівня зацікавленості клієнтів до банківських продуктів та послуг, формування позитивного іміджу Банку та підвищення рівня фінансової ефективності.

Так, для зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» пропонуємо відповідні сім заходів:

1. Загальне зростання групи активів (а саме, кредитних операцій Банку), що принесе процентний дохід та зростання власного капіталу, проведення правильної зваженої маркетингової і процентної політики, що дозволить збільшити кількість вкладників Банку.

2. Оптимізація структури активів Банку. Банк повинен збільшувати питому вагу доходних активів в сукупних активах. Іншими словами банк повинен нарощувати так звані «працюючі» активи, які приносять найбільші доходи банку і скорочувати до можливого мінімуму «непрацюючі». До доходних активів відносять кредитний та інвестиційний портфель банку, депозити та кредити в інших банках. Всі інші активи є недоходними. Вкладення коштів у недоходні активи погіршує структуру активів та їх дохідність. Однак, саме «непрацюючі» активи забезпечують ліквідність банку. Ліквідність Банку досягається при максимізації залишків в касах та на кореспондентських рахунках по відношенню до інших активів. Але саме в цьому випадку прибуток банку буде мінімальний. Максимізація прибутку вимагає не збереження коштів, а їх використання для видачі позик і здійснення інвестицій (з урахуванням резервів). Оскільки для цього треба звести касову готівку і залишки на кореспондентських рахунках до мінімуму, то максимізація прибутку ставить під загрозу безперервність виконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами. Таким чином, занадто висока

(понаднормативна) ліквідність негативно впливає на дохідність банку, а занадто низька – свідчить про погіршення надійності банку. Тому потрібно оптимізувати структуру активів.

3. Зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку. Потрібне дослідження та врахування, крім специфічних факторів, що визначають розмір процента по активних операціях, також попит на кредитному ринку та ставки конкуруючих банків та інших фінансово-кредитних установ.

Працюючи в цьому напрямку банки намагаються збільшити рівень процентної ставки по активних операціях (з метою отримання більшого доходу). З іншого боку, в умовах жорсткої конкуренції між кредитними установами та боротьби за розширення обслуговування ринків банкам дуже важко це робити. Таким чином, щоб отримати більший дохід, банк повинен враховувати, крім специфічних факторів, що визначають розмір процента по активних операціях (облікова ставка, рівень інфляції, термін позики, її розмір, ризик, характер забезпечення, витрати по оформленню позики, контроль та інші), також попит на кредитному ринку і ставки конкуруючих банків та інших фінансово-кредитних установ.

4. Зміна структури портфелю доходних активів, тобто підвищення питомої ваги ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти. Ризикові операції можуть принести Банку значний дохід, якщо Банк буде правильно ними управляти. Банк повинен правильно дослідити допустимість ризику, розробити проєкт прийняття практичного рішення, спрямованого або на використання ризикових операцій, або на розробку системи заходів, що знижують можливість появи витрат банку від проведення тієї чи іншої операції.

5. Забезпечення збільшення непроцентних доходів, доходів від надання послуг «небанківського» характеру, оптимізація пасивів, зменшення адміністративних витрат.

Це означає збільшення комісійних, торгівельних, інших банківських

операційних доходів, інших доходів. Перш за все, збільшення доходів від розрахунково-касового обслуговування, шляхом надання більш якісного обслуговування, збільшення обсягу та спектру послуг, що надаються суб'єктам господарювання, впровадження нових банківських продуктів, збільшення обслуговування клієнтів по системі «Клієнт-Банк». Також приділення уваги доходам, які Банк отримує від надання послуг «небанківського» характеру – консультаційних, аудиторських, а також доходам від проведення факторингових і лізингових операцій, доходам від надання гарантій. Але потрібно пам'ятати, що всі ці доходи, в першу чергу, залежать від розширення клієнтської бази банку.

6. Зниження витрат на створення банківської послуги дозволяє відповідно знизити її ціну. Зниження цін на пропоновані послуги – вагомий аргумент у конкурентній боротьбі, важливий елемент створення позитивного іміджу банківської установи, що великою мірою забезпечує їй прихильність клієнтів. Здешевлення послуг може забезпечити Банку вищий, ніж у конкурентів прибуток, за рахунок більшого обсягу їх пропозицій. Тому особливого значення слід надавати скороченню витрат при наданні послуг без погіршення їх якості.

7. Правильне управління активами і пасивами банку, а також ризиками.

Зниження кредитного ризику можливо досягти такими способами [48, с. 84]:

- диверсифікація позик – розподіл кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками, так і за умовами діяльності;

- постійний контроль банку за станом справ позичальника на протязі всього терміну користування позикою і у випадку виникнення у нього проблемних ситуацій, які можуть привести до несплати боргу, прийняття попереджувальних заходів щодо захисту своїх інтересів;

– установлення лімітів – встановлення максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик. Лімітування використовується для визначення повноважень кредитних працівників різних рангів щодо обсягів наданих позичок. Лімітування як метод зниження кредитного ризику широко застосовується у практиці як на рівні окремого банку, так і на рівні банківської системи в цілому. Дотримання відповідних нормативів кредитного ризику контролюється НБУ;

– резервування – створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями. Резерв під кредитні ризики поділяється на дві частини: під стандартну і нестандартну заборгованість; і відповідно до цього різні й норми резервування. Якщо під стандартну заборгованість коефіцієнт резервування становить 1%, то під нестандартну («під контролем» – 5%, «субстандартну» – 20%, «сумнівну» – 50%, «безнадійну» – 100%). Як бачимо, чим гірше якість кредитного портфелю, тим більші відрахування до резервного фонду;

– сек'юритизація активів – передбачає перетворення наданих банками позичок на ліквідні цінні папери (наприклад, облігації чи векселі), котрі обертаються на вторинному ринку. У процесі сек'юритизації беруть участь кілька сторін: банк, як ініціатор продажу пакету кредитів; компанія, яка займається емісією цінних паперів; гарант (страхова компанія); інвестори (фізичні чи юридичні особи), котрі купують цінні папери на ринку. Процедура сек'юритизації починається з того, що банк, який є ініціатором продажу кредитів, укладає договір з компанією, котра на загальну суму сек'юритизованих кредитів робить емісію цінних паперів. Перед розміщенням пакету цінних паперів на ринку, компанія емітент має здобути підтримку гаранта, який виконує функцію страхування емітованих цінних паперів. Відтак цінні папери розміщуються на ринку, а отримані від їх продажу грошові кошти починають надходити до гаранта та компанії-емітента, які передають їх банку-ініціатору. Таким чином, банк отримує готівкові кошти на загальну суму пулу сек'юритизованих кредитів. При

цьому банк продовжує обслуговувати ці кредити (які стають позабалансовими зобов'язаннями банку), тобто проводити розрахунки з позичальниками, отримувати кошти від погашення основної суми боргу та процентні платежі. Отримані грошові потоки банк направляє емітенту цінних паперів, який, у свою чергу, переводить їх інвесторам, тобто виплачує дохід за цінними паперами. Отже, потік грошових коштів починає надходити до інвестора, коли позичальники виплачують основну суму боргу та проценти банку-ініціатору. Коли кредит сек'юритизовано, тобто перетворено в пакет цінних паперів, власність на ці кредити та відповідні потоки грошових надходжень переходить до інвесторів. Процедура сек'юритизації дозволяє банку здійснити трансферт кредитних ризиків (передати ризик іншим учасникам ринку). У разі неповернення кредитів збитки зазнають інвестори.

Зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» можливо досягти за рахунок зниження кредитного ризику, пов'язаного з наданням кредитів фізичним особам. Для цього необхідна більш ретельна оцінка фінансового стану Позичальника. Таку оцінку рекомендується проводити за такими напрямками кредитування:

- споживче кредитування;
- придбання транспортного засобу та встановлення відновлюваної кредитної лінії, метою використання якої є сплата страхових платежів за пакетом «повне КАСКО»;
- придбання/будівництво нерухомості (крім комерційної);
- кредитування під забезпечення виключно у формі фінансової поруки («кредитування під фінансову поруку»);
- встановлення відновлюваної кредитної лінії за кредитами з використанням банківських пластикових карт (БПК) в рамках зарплатних (у т.ч. пенсійних та соціальних продуктів);
- надання кредиту під забезпечення виключно у вигляді грошових коштів (майнових прав на грошові кошти), розміщених на вкладному

(депозитному) рахунку в Установі Банку, банківські метали (майнові права), розміщені на рахунках в Установах Банку, казначейських зобов'язань держави та ломбардне кредитування («кредитування під забезпечення депозиту»);

– встановлення відновлювальної/невідновлювальної кредитної лінії та/або видача разового кредиту із використанням БПК клієнтам, що сплачують комунальні платежі або відправникам/отримувачам переказів без відкриття рахунків («кредитування через БПК (комунальні платежі, перекази міжнародної платіжної системи (МПС))»).

Оцінку фінансового стану фізичної особи рекомендуємо здійснювати на підставі інформації, одержаної безпосередньо з пакету документів, необхідних для надання кредиту, а також отриманої у процесі його супроводження до моменту погашення кредиту. Визначення внутрішнього кредитного рейтингу (ВКР) Позичальника доцільно проводити за методикою, що подано у додатку Б.

Визначення внутрішнього кредитного рейтингу Позичальника дасть можливість скоротити величину проблемних кредитів та збільшити величину процентних доходів Банку.

Таким чином, АТ КБ «ПриватБанк» за допомогою наданих рекомендацій може мати високі шанси на зміцнення фінансово-економічної безпеки та уникнення негативних наслідків кризового стану.

Висновки до розділу 3

Проблема зниження ризиків АТ КБ «Приватбанк» в процесі забезпечення його безпеки суттєво залежить від досконалості застосовуваних Банком методів оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки. В умовах досліджуваного Банку рекомендовано використовувати якісні та кількісні методи аналізу та оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банку.

Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшою оцінкою та тлумаченням отриманих значень. Таку оцінку проведено з використанням скорингової методики, основою якої є дві групи показників: – показники, які характеризують ефективність діяльності банку; – показники, що характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам. Рівень фінансово-економічної безпеки визначається за кількістю набраних балів.

Використання інструментарію скоринг-методики для вимірювання рівня фінансово-економічної безпеки дозволяє банку не тільки виявляти зародження кризових ситуацій, але й визначати їх причини та знаходити важелі та методи нейтралізації криз.

Величини розрахованого інтегрального показника фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. знаходилися у зоні недостатньої фінансово-економічної безпеки (80-110 балів), що потребує вживання відповідних дій від керівництва Банку щодо зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки.

Невід'ємною складовою комплексу заходів щодо зміцнення фінансово-економічної безпеки Банку є система страхування депозитів, яка забезпечує захист депозитів від ризику втрати вкладених коштів або мінімізацію цього ризику у разі банкрутства комерційного банку.

Крім того, для зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» запропоновано такі заходи: – загальне зростання групи активів (а саме, кредитних операцій Банку), що принесе процентний дохід та зростання власного капіталу; – оптимізація структури активів Банку (збільшення питомої ваги доходних активів в сукупних активах); – зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку; – зміна структури портфелю доходних активів, тобто підвищення питомої ваги ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти; – забезпечення збільшення непроцентних доходів, доходів від надання послуг «небанківського» характеру, оптимізація пасивів, зменшення

адміністративних витрат; – зниження витрат на створення банківської послуги, що дозволяє відповідно знизити її ціну; – правильне управління активами і пасивами банку, а також ризиками.

Також рекомендовано зниження кредитного ризику, пов'язаного з наданням кредитів фізичним особам, шляхом ретельної оцінки фінансового стану Позичальника за допомогою визначення внутрішнього кредитного рейтингу Позичальника. Що, у свою чергу, дозволить скоротити величину проблемних кредитів та збільшити величину процентних доходів Банку, а відповідно й сприяти зміцненню фінансово-економічної безпеки Банку.

ВИСНОВКИ

На підставі вищенаведеного можна зробити наступні висновки.

Питання забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків набуває першочергового значення, потребує адекватного теоретичного осмислення та розробки практичного інструментарію її забезпечення, оскільки високий рівень фінансово-економічної безпеки комерційних банків є основною складовою забезпечення безпеки банківської системи держави.

Фінансово-економічна безпека комерційного банку – це такий стан захищеності ресурсів кредитно-фінансової установи від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів та системи інформаційно-аналітичного забезпечення, за якого досягаються поставлені цілі та забезпечується сталий розвиток.

Усвідомлення сутності поняття «фінансово-економічна безпека банку» дозволяє комплексно та системно визначати та описувати загальні вимоги до самозахисту, саморозвитку та самозбереження вітчизняного банківського сектора в сучасних умовах, а усвідомлення внутрішніх і зовнішніх загроз дозволяє формувати надійну систему забезпечення фінансово-економічної безпеки банку. При цьому, система забезпечення фінансово-економічної безпеки банку має знаходитися у постійному розвитку та постійно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектора.

Основою ефективної роботи системи забезпечення фінансово-економічної безпеки банку є діагностика (аналіз і оцінка) фінансово-економічної безпеки банку. Саме від її ефективності залежить результативність системи. Важливість оцінки стану фінансово-економічної безпеки комерційного банку пояснюється тим, що результати діагностики використовують як базу для інших інструментів фінансового менеджменту

банку.

В роботі виконано оцінку фінансових результатів і показників фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» – це міжрегіональний, системний та універсальний банк із розгалуженою мережею філій і відділень по всій території України та за її межами.

Так, власний капітал банку у 2021 р. зріс у порівнянні з 2020 р. на 5 994,50 млн грн, або на 11,13%, в основному за рахунок скорочення накопиченого дефіциту на суму 6 301,00 млн грн, або на 3,69%. У 2022 р. власний капітал зріс на 2 366,00 млн грн, або на 3,95%, що також в основному пов'язано зі скороченням накопиченого дефіциту на 7 356,00 млн грн, або на 4,48%.

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє Банк, переважають зобов'язання банку. Загальна сума зобов'язань Банку у 2002-2022 рр. збільшилася, причому у 2022 р. більшими темпами, ніж у 2021 р. (23,07% у 2022 р. і 13,62% у 2021 р.). Зростання зобов'язань банку відбувалося за рахунок зростання коштів клієнтів (на 79 701,00 млн грн, або 24,99% у 2022 р.). В структурі зобов'язань банку на протязі аналізованого періоду значну частку складала кошти клієнтів, що відповідає характерному для банку типу депозитної політики. Так, їх частка на протязі аналізованого періоду зростала й у 2022 р. склала 97,53%.

Аналіз динаміки та структури активів Банку показав, що за аналізований період величина активів збільшилася на 124 795,00 млн грн, або на 36,05%. Водночас збільшилась величина статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» – у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина збільшилась на 3 470,50 млн грн, або на 7,24%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. величина збільшилася на 23 234,50 млн грн, або на 45,23%. Відбулося збільшення статті «Інвестиційні цінні папери» на протязі аналізованого періоду: у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. величина збільшилася на 35 060,00 млн грн, або на 18,75%, а у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. величина збільшилася на 9 020,50

млн грн, або на 4,06%. Зростання величина статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» позитивно характеризує діяльність Банку щодо реалізації політики підтримання ліквідності балансу.

Прослідковується зростання за аналізований період величини кредитів та авансів клієнтам: у 2021 р. – на 4 337,00 млн грн, або на 7,57%; у 2022 р. – на 6 531,50 млн грн, або на 10,60%). Аналіз динаміки активів Банку у 2020-2022 рр. свідчить про зростання загального обсягу активів, що пояснюється збільшенням величини статей «Інвестиційні цінні папери», «Грошові кошти та їх еквіваленти», «Кредити та аванси клієнтам». Це, в свою чергу, характеризує діяльність Банку щодо нарощування темпів приросту ресурсної бази як ефективну, але необхідно зауважити стосовно нарощення активних операцій, яке повинно здійснюватися враховуючи рівень ризиків.

Зазначимо, що за аналізований період Банк отримував прибуток, однак, динаміка нестійка. У 2021 р. у порівнянні з 2020 р. прибуток за рік збільшився на 42,71% та склав 35 050,00 млн грн, а в 2022 р. прибуток скоротився на 13,84% та склав 30 198,00 млн грн. Основна частина доходу Банку складається з процентних і комісійних доходів, однак, у 2022 р. процентні доходи мали позитивну динаміку (зросли на 21,84%), а комісійні, навпаки, зменшилися на 6,02%. Крім того, у 2022 р. значно збільшився чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою (на 354,28%).

В структурі доходів найбільшу частку займали процентні доходи.

Таким чином, на протязі 2020-2022 рр. Банк працював рентабельно, що говорить про ефективну діяльність у сфері управління Банком за цей період. Однак динаміка нестійка, в 2021 р. у порівнянні з 2020 р. прослідковується зростання величин рентабельності усіх видів, а у 2022 р. зниження рентабельності, що пов'язано зі скороченням величини чистого прибутку у 2022 р.

За аналізований період коефіцієнти, а отже, і рівні активності розміщення та використання залучених коштів в активи банку, були недостатньо високими та мали здебільшого від'ємну динаміку.

Збільшення доходних активів у цілому (на 16,13% у 2021 р. та на 5,48% у 2022 р.), з їх диверсифікацією в кредитний та інвестиційний портфелі, за більшістю показників свідчить про утримання ділової активності Банку та розширення власного місця на фінансовому ринку і те, що Банк намагається зменшити ризики.

Негативно впливає на ділову активність наявність у Банку у 2020-2022 рр. проблемних кредитів. Так, у 2021 р. величина коефіцієнту проблемних кредитів у порівнянні з 2020 р. збільшилася на 9,76% та склала 0,045, однак, у 2022 р. вона знизилася на 31,11% та склала 0,031, що може позитивно характеризувати ситуацію з поверненням виданих кредитів.

Таким чином, потягом 2020-2022 рр. показники ділової активності та ліквідності характеризують фінансовий стан Банку як задовільний, однак, за деякими показниками не досягнуті величини, що відповідають нормативам. Тому АТ КБ «ПриватБанк» необхідно постійно вживати заходів для підтримки фінансового стану на належному рівні та сприяти зміцненню рівня фінансово-економічної безпеки.

Також виконано оцінку рівня фінансово-економічної безпеки Банку з використанням скорингової методики, основою якої є дві групи показників: – показники, які характеризують ефективність діяльності банку; – показники, що характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам. За цією методикою рівень фінансово-економічної безпеки визначається за кількістю набраних балів.

Величини розрахованого інтегрального показника фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. знаходилися у зоні недостатньої фінансово-економічної безпеки (80-110 балів), що потребує вживання відповідних заходів від керівництва Банку щодо зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки.

Для зміцнення рівня фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» запропоновано такі заходи: – загальне зростання групи активів (а саме, кредитних операцій Банку), що принесе процентний дохід та

зростання власного капіталу; – оптимізація структури активів Банку (збільшення питомої ваги доходних активів в сукупних активах); – зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку; – зміна структури портфелю доходних активів, тобто підвищення питомої ваги ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти; – забезпечення збільшення непроцентних доходів, доходів від надання послуг «небанківського» характеру, оптимізація пасивів, зменшення адміністративних витрат; – зниження витрат на створення банківської послуги, що дозволяє відповідно знизити її ціну; – правильне управління активами і пасивами банку, а також ризиками.

Крім того, з метою зниження кредитного ризику, пов'язаного з наданням кредитів фізичним особам, рекомендовано проводити ретельну оцінку фінансового стану Позичальника за допомогою визначення його внутрішнього кредитного рейтингу кредитного ризику, пов'язаного з наданням кредитів фізичним особам. Що, у свою чергу, дозволить скоротити величину проблемних кредитів і збільшити величину процентних доходів Банку, а відповідно й сприяти зміцненню фінансово-економічної безпеки Банку.

Таким чином, рекомендовані заходи дозволять Банку покращити його фінансовий стан і зміцнити рівень його фінансово-економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 06.01.2003 р. №436-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. (редакція від 03.09.2023, підстава - 3272-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (2121-14). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 5-6. Ст. 30 (редакція від 29.07.2023, підстава - 3249-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
3. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 29. Ст. 238. (редакція від 02.07.2023, підстава - 3156-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 28.11.2019 р. №435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. (редакція від 03.09.2023, підстава - 3320-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. (редакція від 11.05.2023, підстава - v0062500-23). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.
6. Адаменко С.І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. *Стратегічна панорама*. 2004. № 4. С. 48-52.
7. Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія. Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. 504 с.
8. Барановський О.І. Банківська безпека : проблема виміру. *Економіка і прогнозування (укр.)*. 2008. № 1. С. 7-26.

9. Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник НБУ*. 2014. С. 20-27.
10. Барановський О.І. Основи фінансової безпеки. *Финансовые услуги*. 2008. № 1. С. 16-19.
11. Барановський О.І. Фінансова безпека. Київ : Фенікс, 1999. 338 с.
12. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 759 с.
13. Bilomistna I.I., Bilomistnyi O.M., Kovalchuk A.V. The essence of the structure of the financial security mechanism of enterprise. *Інноваційна економіка*. 2013. № 11. С. 51-56.
14. Varenik V.A. Characteristic of threats to the economic security of the banking activity. *Cutting-edge science: Materials of the XI International scientific and practical conference*. 2015. April 30. May 7. Pp. 34-36.
15. Varenik V., Samura Yu. Threats to the economic security of the banking activity and the means of its protection. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 5-6. С. 86-89.
16. Васильчак С.В., Моцьо Р.Ю. Економічна безпека банків та методи її забезпечення. *Науковий вісник національного лісотехнічного університету України*. 2009. № 19. С. 287-293.
17. Васильченко З., Васильченко І. Моделювання інтегрального показника економічної безпеки банку. *Банківська справа*. 2006. № 5-6. С. 44-56.
18. Васильченко З., Васильченко І. Теоретична концепція оцінки економічної безпеки банку. *Банківська справа*. 2006. № 4. С. 36-45.
19. Васильчишин О. Б. Аналіз наявних моделей оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи і напрями їх удосконалення. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 156-164.
20. Васильчишин О.Б. Економічна сутність фінансової безпеки банківської системи: проблема плюралізму підходів. *Науковий вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/28-2017/34.pdf> (дата звернення: 30.09.2023).

21. Вовк В.Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 200-204.

22. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій-Вергуненко І.М. та ін. Аналіз банківської діяльності : підручник / За ред. А.М. Герасимовича. Київ : КНЕУ, 2004. 599 с.

23. Горбан І.М., Мельник С.І., Лисий Ю.В. Діагностика рівня економічної безпеки комерційних банків України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 234-247.

24. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65-67.

25. Гриценко В.Г. Економічна безпека банківської системи України. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 27-28.

26. Давиденко Н.М., Колодяжна В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Випуск 40. С. 51-58.

27. Демченко О. Оцінка безпеки банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-46> (дата звернення: 30.09.2023).

28. Дмитров С.О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий простір*. 2012. № 2(6). С. 11-15.

29. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та ін. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / За заг. редакцією док-ра екон. наук., проф. А.О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.

30. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави : національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 309 с.

31. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. 2022. 47 с.
32. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності : навч. посібн. Київ : Вид-во КНЕУ, 2002. 190 с.
33. Кельдер Т.Л., Худолей Л.В. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2012. № 2. С. 181-185.
34. Кириченко О.О., Мелесик О.О. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 8. С. 223-232.
35. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика : із досвіду професійного аналітика. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2004. 638 с.
36. Консолідований річний звіт АТ КБ «ПриватБанк за 2022 р. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: file:///C:/Users/pc/%82/dod2_01052023_2022.pdf (дата звернення: 30.09.2023).
37. Котковський В.С., Орлов В.В. Чинники забезпечення фінансової складової безпеки банківської діяльності *Економічна безпека. Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38, С. 50-54.
38. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес-інформ*. 2012. № 6. С. 168-175.
39. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки і промисловості*. 2010. № 29. С. 127-130.
40. Легостаєва О.О., Самохіна Т.В. Забезпечення фінансової стійкості банків в сучасних умовах. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/ fkd/2012_ 2/1/2.pdf (дата звернення: 01.10.2023).
41. Medvedieva I., Pogosova M. Information and methodical support of the bank financial security evaluation. *Економіка розвитку*. 2013. № 4(68). С. 76-80.

42. Мельник С.І. Оцінка економічної безпеки банку в сучасних умовах. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics.doc.htm (дата звернення: 05.10.2023).

43. Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. Моделі аналізу економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 10(112). С 64-73.

44. Музичка О.М., Журибіда Н.Р., Галько Є.О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Бізнес-інформ*. 2019. № 3. С. 322.

45. Onyshchenko V.O., Khudolii Y.S., Chervjak A.V. Peculiarities of ensuring economic bank security in terms of financial instability. *Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики*. 2016. Vol. 1(20). URL : <file:///C:/Users/pc/Downloads/72893-152896-1-PB.pdf> (дата звернення: 01.10.2023).

46. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2003. 347 с.

47. Педченко Н.С., Дячек С.М. Розвиток методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1(91). С. 133-145.

48. Побережный С.Н. Модели и методы обеспечения банковской безопасности : монография. Сумы : ГВУЗ «УАБД НБУ», 2010. 239 с.

49. Побережный С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. Фінансова безпека банківської діяльності : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Безпека банків». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.

50. Різник Н.С. Теоретичні підходи до побудови методики діагностики фінансової безпеки банку. *Фінансова система України : зб. наук. пр.* Острог : Національний університет «Острозька академія», 2008. Вип. 10. Ч. 3. С. 195-201.

51. Родченко С.С. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 155-166.

52. Ситник Н.С., Васьків І.М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2018. С. 129-132.
53. Соловйов В.І. Сучасний стан банківської безпеки України. *Науковий вісник : фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4. С. 79-82.
54. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності : монографія / За ред. М.П. Стрельбицького. Київ : Кондор, 2004. 600 с.
55. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П., Гіжевський В.К. Банківське безпекознавство : навч. посібн. / За ред. М.П. Стрельбицького. Київ : Вид-во «Кондор», 2007. 602 с.
56. Тарасенко І.О., Москаленко А.А. Проблеми фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : «Економіка і вища освіта»*. 2014. № 6(81). С. 15-22.
57. Франчук В.І., Мельник С.І. Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки комерційного банку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : серія економічна : зб. наук. пр.*, 2012. № 1. С. 48-58.
58. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України (укр.)*. 2007. № 11. С. 118-124.
59. Шмиголь Н.М., Касянок М.А. Управління фінансово-економічною стійкістю комерційного банку в умовах економічної конкуренції. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 19. С. 379-385.
60. Штаєр О.М., Колодізєв О.М. Формування універсальної системи оцінки економічної безпеки банку. *Проблеми економіки*. 2011. № 2. С. 67-75.
61. Щербатих Д.В., Шпильовий Б.В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник Черкаського університету. Серія економічна*. 2016. № 1. С. 141-148.

ДОДАТОК А

Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» за 2020-2022 рр.

Таблиця А.1 – Звіт про фінансовий стан (баланс) АТ КБ «ПриватБанк»,

млн грн

Назва статті	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	47902,5	51373	74607,5
Кредити та аванси банкам	26088,5	25651	65040
Кредити та аванси клієнтам	57282,5	61619,5	68151
Інвестиційні цінні папери	186934	221994	231014,5
Поточні податкові активи	4458,5	8319	9528,5
Відстрочені податкові активи	-	-	550
Інвестиції в дочірні підприємства, СП та асоційовані підприємства	-	15	30
Інвестиційна нерухомість	3156	2461	2072
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	804,5	1123	1338,5
Основні засоби	6332	6418	5651
Інші фінансові активи	2847,5	3055,5	3476,5
Інші нефінансові активи	10329	9921	9451
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власників	16	19,5	35,5
Загальна сума активів	346151	391969,5	470946
Зобов'язання			
Кошти банків	110	11	1,5
Кошти клієнтів	276512,5	318935,5	398636,5
Інші залучені кошти	3860,5	-	64
Поточні податкові зобов'язання	9	4,5	-
Відстрочені податкові зобов'язання	134,5	153	79,5
Інші фінансові зобов'язання	3339,5	3911,5	3202
Забезпечення	6525	7169	4727,5
Інші нефінансові зобов'язання	1818,5	1949	2033
Загальна сума зобов'язань	292309,5	332133,5	408744
Власний капітал			
Статутний капітал	206060	206060	206060
Емісійний доход	23	23	23
Результат від операцій з акціонером	12174	12174	12174
Інші резерви	(1427)	(3156)	(9629,5)
Резерви та інші фонди банку	7661,5	9089	10572,5
Накопичений дефіцит	(170655)	(164354)	(156998)
Загальні сума власного капіталу	53841,5	59836	62202
Загальні сума власного капіталу та зобов'язань	346151	391969,5	470946

Таблиця А.2 – Звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід
АТ КБ «ПриватБанк», млн грн

Назва статті	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4
Процентні доходи	33563	35854	43686
Процентні витрати	(11943)	(6537)	(3768)
Чистий процентний дохід	21620	29317	39918
Прибуток від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності)	(1809)	(856)	(15396)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності	19811	28461	24522
Комісійні доходи	27649	35057	32945
Комісійні витрати	(8888)	(11840)	(12505)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою	3103	3226	14655
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти	(7460)	1017	(7760)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	32	119
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	16045	(7666)	2608
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	(256)	(873)	267
Витрати на виплати працівникам	(8213)	(8904)	(10096)
Амортизаційні витрати	(1790)	(2183)	(1970)
Інші адміністративні та операційні витрати	(16742)	(2348)	(10473)
Інші доходи	1429	1286	2815
Інші прибутки (збитки)	(104)	(111)	(458)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	(6)	(164)	(1)
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю	-	77	4
Прибуток до оподаткування	24586	35067	34672
Витрати на оплату податку (доходи від повернення податку)	(25)	(17)	(4474)
Прибуток за рік	24561	35050	30198

ДОДАТОК Б

Методика оцінки фінансового стану фізичних осіб

Оцінку фінансового стану фізичних осіб рекомендовано здійснювати з використанням відповідних кількісних показників. Для розрахунку кількісних показників порібні достовірні дані, які можуть бути зазначені в таких документах:

- довідка з місця роботи про доходи (повинна бути завірена підписами відповідальних осіб та печаткою (за наявності) роботодавця) із зазначенням посади, терміну роботи на даному підприємстві/установі/організації, нарахованої заробітної плати (доходу), відрахувань із нарахованої заробітної плати (доходу);
- довідка про пенсію та/або соціальні виплати (крім тимчасових);
- копія Форми №1-ДФ «Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку», з відміткою органу державної влади, до повноважень якого входить питання контролю сплати податків та обов'язкових державних зборів і внесків (далі – органи ДПС) про отримання цієї звітності;
- копія податкової декларації, що подається до органів ДПС у строки, встановлені чинним законодавством;
- копія книги обліку доходів і витрат/доходів, яка має бути оформлена за формою та належним чином відповідно до вимог чинного законодавства;
- виписка (довідка) Банку з рахунку про рух коштів.

До складу кількісних показників, які використовуються при оцінці фінансового стану Позичальника/Поручителя, включаються такі показники:

- коефіцієнт платоспроможності Позичальника/Поручителя (K_{nn});
- коефіцієнти платоспроможності сім'ї Позичальника (K_{nc});
- частка погашення кредиту в чистому сукупному доході Позичальника/Поручителя ($Ч_{nn}$);
- частка погашення кредиту в чистому сукупному доході сім'ї Позичальника ($Ч_{nc}$);
- наявність джерел погашення кредиту ($Д_n$);
- показник сукупного чистого доходу Позичальника/Поручителя ($Пч_{dn}$);
- показник сукупного чистого доходу сім'ї Позичальника ($Пч_{dc}$);
- накопичення Позичальника/Поручителя на рахунках у банку ($Р_b$).

До складу якісних показників, які використовуються при оцінці фінансового стану Позичальника/Поручителя, включаються такі показники:

- загальний матеріальний стан:
  - наявність власного майна (крім майна наданого у заставу/іпотеку) ($В_m$);

- показники соціальної стабільності:
  - наявність постійної роботи (Pr);
  - загальний стаж роботи (Zc);
  - сімейний стан (Cm);
  - місце проживання (Mn);
  - вік Позичальника/Поручителя на момент погашення кредиту (Vnk);
  - наявність та вид рахунку в Банку (P);
  - професійні якості ($Пя$);
  - показник забезпечення ($Kзб$):
    - місцезнаходження об'єкта застави/іпотеки (для нерухомості) ($Mз$),
    - вид іншого забезпечення (для рухомого майна, майнових прав та інших видів забезпечення) ($Bз$).

Питома вага балів за кількісними показниками, які використовуються для визначення класу Позичальника, має становити не менше 70% від загальної суми балів, що отримує фізична особа за результатами оцінки кількісних та якісних показників в цілому.

Кількість інтервалів значень для розрахункових показників і варіантів значень для показників, які не є розрахунковими, становить 7 (сім).

Оцінку фінансового стану фізичної особи проводить за такими етапами:

1-й етап – визначення наявності факторів, які незалежно від значень показників, що застосовуються для оцінки фінансового стану фізичної особи Позичальника, відносять фізичну особу до класу «Г» (ВКР – «Г»).

Внутрішній кредитний рейтинг (ВКР) – літерне значення кредитного рейтингу Позичальника (Боржника, Фінансового поручителя) за активною банківською операцією, що визначається відповідно до цієї Методики. Внутрішній кредитний рейтинг використовується Банком для прийняття управлінських рішень щодо проведення активних банківських операцій та внесення змін до умов таких операцій, з метою встановлення внутрішньобанківських лімітів та обмежень, а також в інших випадках, визначених внутрішніми нормативними документами Банку;

2-й етап – розрахунок показників, які характеризують фінансовий стан фізичної особи;

3-й етап – оцінка розрахованих на другому етапі показників та визначення загальних показників S_1 та S_2 відповідно до Методики;

4-й етап – визначення ВКР Позичальника/Боржника/Поручителя та класу Позичальника/Боржника на основі показників C_1 та C_2 відповідно до Методики.

У разі, якщо існують підстави, які свідчать про наявність підвищених ризиків (наприклад, наявна інформація щодо можливої втрати Позичальником власної платоспроможності), клас Позичальника може бути понижено у порівнянні із класом, який був визначений раніше. Рішення щодо

пониження класу Позичальника, а також про значення нового класу, приймається кредитним комітетом Установи Банку на підставі здійсненої оцінки фінансового стану з урахуванням характеристик Позичальника, які наведені у Характеристиці класів (додається).

Висновок щодо оцінки фінансового стану Позичальника долучається до кредитної справи Позичальника і є її невід'ємною частиною.

Розрахунок загальних показників для визначення класу та внутрішнього кредитного рейтингу (ВКР)

Розрахунок загального показника S_1 , який використовується для визначення ВКР Позичальника/Боржника/Поручителя відбувається за такою формулою:

$$S_1 = \sum_{i=1}^n q_i, \quad (\text{В.1})$$

де S_1 – загальна сума балів оцінки по розрахованих показниках, яка використовується для визначення ВКР;

q_i – кількість балів за i -м розрахованим показником відповідно до вибраного напрямку кредитування;

i – порядковий номер розрахованого показника, який оцінюється з метою визначення ВКР Позичальника/Поручителя;

n – кількість показників, врахованих при розрахунку S_1 .

При здійсненні розрахунку S_1 Поручителя та/або Позичальника, оцінка фінансового стану якого проводиться без врахування доходів/витрат членів сім'ї Позичальника, відбувається оцінка таких показників: K_{nn} , $Ч_{nn}$, $Д_n$, $Пчд_n$, $Рб$, $Кзб$, $Вм$, $Пр$, $Зс$, $См$, $Мп$, $Впк$, $Р$, $Пя$.

У разі, якщо оцінка фінансового стану Позичальника здійснюється з врахуванням доходів/витрат членів сім'ї Позичальника (за умови передбачення такої можливості внутрішніми нормативними документами з питань кредитування клієнтів роздрібногo бізнесу) відбувається оцінка таких показників: K_{nn} , $Кпс$, $Чпс$, $Д_n$, $Пчдс$, $Рб$, $Кзб$, $Вм$, $Пр$, $Зс$, $См$, $Мп$, $Впк$, $Р$, $Пя$.

Розрахунок загального показника S_2 , який використовується для визначення класу Позичальника відбувається за такою формулою:

$$S_2 = \sum_{i=1}^m q_i, \quad (\text{В.2})$$

де S_2 – загальна сума балів оцінки по розрахованих показниках, яка використовується для визначення класу Позичальника;

q_i – кількість балів за i -м розрахованим показником відповідно до вибраного напрямку кредитування;

i – порядковий номер розрахованого показника, який оцінюється з метою визначення класу Позичальника;

m – кількість показників, врахованих при розрахунку S_2 .

Розрахунок S_2 Позичальника здійснюється виключно за показниками, які характеризують фінансовий стан Позичальника незалежно від наявності доходів/витрат членів сім'ї Позичальника. До таких показників належать: $Kпп$, $Чпп$, $Дп$, $Пчдп$, $Рб$, $Кзб$, $Вм$, $Пр$, $Зс$, $См$, $Мп$, $Впк$, $Р$, $Пя$.

Визначення загального показника S_2 відбувається з врахуванням вимог Методики, при цьому, у разі якщо питома вага суми балів за якісними показниками, які використовуються при визначенні S_2 , складає більше 30% в S_2 , то відбувається коригування S_2 з врахуванням наступного:

$$S_2 = \frac{100}{70} S_k, \quad (B.3)$$

де S_k – загальна сума балів за кількісними показниками, які беруть участь у формуванні загального показника S_2 відповідно до Методики.

Визначення ВКР Позичальника/Поручителя та класу Позичальника відбувається на основі розрахованих показників C_1 та C_2 відповідно до цієї Методики.

Визначення ВКР Позичальника/Поручителя відбувається на підставі показника C_1 , розрахунок якого здійснюється за такою формулою:

$$C_1 = \frac{S_1}{PV_{\max}} 100\%, \quad (B.4)$$

де C_1 – показник, на підставі значення якого здійснюють визначення ВКР Позичальника/Поручителя;

$PV_{\max}$ – максимальна кількість балів за обраним напрямом кредитування та в залежності від врахування/не врахування доходів/витрат членів сім'ї Позичальника.

Визначення класу Позичальника відбувається на підставі показника C_2 , розрахунок якого здійснюється за такою формулою:

$$C_2 = \frac{S_2}{PV_{\max}} 100\%, \quad (B.5)$$

де C_2 – показник, на підставі значення якого здійснюється визначення класу Позичальника.

Максимальна кількість балів за обраним напрямом кредитування $PV_{\max}$ може приймати значення: $PVb_{\max}$ або $PVf_{\max}$,

де $PVb_{\max}$ – максимальна кількість балів, яка може бути отримана, за певним напрямом кредитування, якщо здійснюється визначення класу Позичальника, ВКР Поручителя та/або ВКР Позичальника при наявності лише доходів Позичальника:

$$PVb_{\max} = \sum_{i=1}^m S \max_i, \quad (\text{B.6})$$

де $S_{\max}$ – максимальна кількість балів i -го показника, яка може бути отримана, за певним напрямом кредитування;

i – порядковий номер показника, який може приймати значення: *Кпн, Чпн, Дп, Пчдп, Рб, Кзб, Вм, Пр, Зс, См, Мп, Впк, Р, Пя.* ;

$PVf_{\max}$ – максимальна кількість балів, яка може бути отримана, за певним напрямом кредитування, якщо здійснюється визначення ВКР Позичальника з врахуванням доходів/витрат членів сім'ї Позичальника за умови, що така можливість передбачена внутрішніми нормативним документами з питань кредитування клієнтів роздрібного бізнесу:

$$PVf_{\max} = \sum_{i=1}^n S \max_i, \quad (\text{B.7})$$

де i – порядковий номер показника, який може приймати значення: *Кпс, Чпс, Дп, Пчдс, Рб, Кзб, Вм, Пр, Зс, См, Мп, Впк, Р, Пя.*

Розрахунок балів по розрахунковим показникам здійснюється за такою формулою:

$$q_i = q_{t-1} + \frac{(r_i - r_{t-1})}{(r_i - r_{t-1})} (q_t - q_{t-1}), \quad (\text{B.8})$$

де q_i – розрахункова кількість балів для i -го показника відповідно до вибраного напрямку кредитування;

r_i – розрахункове значення i -го показника визначеного на 2-му етапі Методики;

q_t, q_{t-1} – верхня та нижня межі інтервалу балів, що відповідають інтервалу значень, до якого належить розрахункове значення показника;

r_t, r_{t-1} – верхня та нижня межі інтервалу значень показника, до якого належить розрахункове значення показника;

i – індекс числового показника, який використовується для оцінки фінансового стану Позичальника/Поручителя.

Характеристика класів позичальника – фізичної особи за результатами оцінки фінансового стану

Клас А – фінансовий стан добрий:

сукупний чистий дохід боржника-фізичної особи перевищує внески на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період; наявність у власності майна, крім майна, переданого в заставу/іпотеку; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника-фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, перевищують їх оптимальні значення.

Клас Б – фінансовий стан задовільний:

сукупний чистий дохід боржника-фізичної особи є не меншим, ніж сума внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період, простежується негативна тенденція (зміна місця роботи з погіршенням умов, зростання обсягу зобов'язань боржника-фізичної особи, що свідчить про підвищення ймовірності несвоєчасного та/або в неповній сумі погашення боргу); коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника-фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, не нижчі, ніж їх оптимальні значення.

Клас В – фінансовий стан незадовільний:

сукупний чистий дохід боржника-фізичної особи є нижчим, ніж сума внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період, наявні негативні зміни щодо загального матеріального стану клієнта та/або його соціальної стабільності; зростання обсягу зобов'язань боржника-фізичної особи свідчить про високу ймовірність несвоєчасного та/або в неповній сумі погашення боргу; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника-фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, є несуттєво нижчими, ніж їх оптимальні значення.

Клас Г – фінансовий стан критичний:

сукупний чистий дохід боржника-фізичної особи є недостатнім для своєчасних та в повному обсязі внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника-фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, нижчі, ніж їх оптимальні значення.

**Декларація академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ**

Я, Бірюлін Дмитро Ігорович, студент 2 курсу, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти: drg_17@ukr.net,

підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Оцінка та зміцнення фінансово-економічної безпеки АТ КБ «ПриватБанк» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Бірюлін Д.І.

ПШ (студента)

Дата _____

Підпис _____

Лепьохін О.В.

ПШ (наукового керівника)